

UZASADNIENIE

Przedmiot i przebieg postępowania

1. Pozwem z dnia 6 sierpnia 2021 r., wniesionym do Sądu Okręgowego w Warszawie powodowie, K. K. (1) i Z. K., wnieśli o: 1) ustalenie nieistnienia pomiędzy nimi a (...) Bank Spółką Akcyjną (obecnie: (...) Bank Spółką Akcyjną z siedzibą w W.) jako pozwanym stosunku prawnego kredytu w związku ze stwierdzeniem nieważności umowy kredytu nr (...) (...) jest nieważna (tak w pozwie), 2) zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów „do niepodzielnej ręki” ewentualnie solidarnie kwoty 52 894,94 zł tytułem nienależnie pobranych przez pozwanego częściowych wpłat w związku z nieważnością umowy kredytu uiszczonych w okresie od dnia 8 sierpnia 2011 r. do dnia 7 sierpnia 2013 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 19 maja 2021 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów „do niepodzielnej ręki” ewentualnie solidarnie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w podwójnej wysokości oraz opłat skarbowych, **ewentualnie** w razie nie u uwzględnienia powyższego roszczenia powodowie wnosili o: 1) zasądzenie od pozwanego na ich rzecz „do niepodzielnej ręki” ewentualnie solidarnie kwoty 113 049,67 zł tytułem nienależnie pobranych przez pozwanego rat kapitałowo – odsetkowych za okres od dnia 6 sierpnia 2011 r. do dnia 7 stycznia 2021 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 19 maja 2021 r. do dnia zapłaty oraz o 2) ustalenie, iż postanowienia umowy kredytu nr (...) (...) (§ 2 ust. 1 i § 4 ust. 2) oraz Regulaminu (§ 11 ust. 7 i § 12 ust. 7) są bezskuteczne wobec powodów oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów „do niepodzielnej ręki” ewentualnie solidarnie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w podwójnej wysokości oraz opłat skarbowych.

2. Powodowie wskazywali, że w umowie nr (...) i Regulaminie są zawarte klauzule waloryzacyjne, odsyłające do ustalenia wysokości kapitału oraz spłacanych rat kredytu według kursów określonych w tabelach kursowych Banku, które są postanowieniami o charakterze abuzywnym w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., wobec czego nie wiążą stron. W ocenie strony powodowej, nawet po usunięciu z umowy abuzywnych postanowień umowa nie może się ostać. W związku z powyższym powodowie w pierwszej kolejności o ustalenie nieważności umowy w rozumieniu art. 58 k.c. z racji jej sprzeczności z ustawą tj. art. 69 ust. 1 i 2 ustawy – Prawo Bankowe i zasadami współżycia społecznego oraz obecności w umowie kwestionowanych postanowień umownych. Na tej podstawie powodowi żądali również zwrotu części wpłaconych kwot tytułem spłaty rat kredytowych za okres objęty żądaniem pozwu. Roszczenie ewentualne zaś powodowie wywodzili z samej obecności w umowie kwestionowanych, abuzywnych postanowień umownych. Kwota dochodzona tym roszczeniem stanowiła różnicę pomiędzy ratami pobranymi przez bank przy zastosowaniu mechanizmu indeksacji a ratami mu należnymi bez postanowień odnoszących się do indeksacji kredytu w okresie od sierpnia 2011 r. do stycznia 2021 r. (pozew, k. 3-18v.)

3. Postanowieniem z dnia 7 września 2021 r. wydanym w sprawie o sygn. akt XXVIII C 10804/21 Sąd Okręgowy w Warszawie w pkt 2 ustalił wartość przedmiotu sporu w tej sprawie na kwotę 52 894,94 zł, a następnie w pkt 3 stwierdził swoją niewłaściwość rzeczową i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie, jako właściwemu miejscowo i rzeczowo. (postanowienie, k. 105)

4. W odpowiedzi na pozew pozwany (...) Bank S.A. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych i opłaty skarbowej od pełnomocnictw. Podniósł przy tym zarzut przedawnienia roszczeń. Pozwany wskazał przede wszystkim na brak istnienia interesu prawnego po stronie powodów do wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności umowy lub abuzywności jej klauzul ze względu na możliwość dochodzenia przez nich dalej idących roszczeń o zapłatę. W ocenie pozwanego zawarta pomiędzy stronami umowa jest zgodna z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa i pozostaje ważna. Nie zawiera przy tym żadnych niedozwolonych postanowień i pozostaje w pełni skuteczna i wykonalna. Nadto pozwany wskazał, że powód prowadził działalność gospodarczą w nieruchomości będącej przedmiotem kredytowania, co w jego ocenie prowadzi do braku konsumenckiego charakteru umowy. W związku z powyższymi zarzutami żądania powodów wyrażone zarówno w żądaniu głównym, jak i ewentualnym należy ocenić

jako całkowicie bezpodstawne i niewykazane zarówno co do zasady, jak i co do wysokości. (odpowiedź na pozew, k. 136-190)

5. Na rozprawie w dniu 6 grudnia 2022 r. pełnomocnik powodów sprecyzował treść pierwszego z żądań roszczenia głównego wskazując, że roszczeniem tym dochodzi stwierdzenia nieistnienia stosunku prawnego w związku ze stwierdzeniem nieważności umowy kredytu (k. 307)

Ustalenia faktyczne

6. K. K. (1) i Z. K. chcieli otrzymać kredyt hipoteczny w celu zakupu nieruchomości, w której mieli zamieszkać. W tym celu zgłosili się do placówki pośrednika (...), a jeden z jego doradców A. P. po rozmowie z powodami zwrócił się do banków o zbadanie ich zdolności kredytowej. W odpowiedzi otrzymali ofertę z dwóch banków, w tym od (...) Bank S.A., obie w walucie franka szwajcarskiego. Powodowie nie mieli wówczas możliwości uzyskania kredytu w złotych. Pośrednik informował ich wówczas, że kredyt „we frankach” jest bardzo pewny i stabilny przedstawiając im przy tym historyczny wykres franka. Nie przedstawiono im jednak jak wyliczana będzie rata kredytu, nie wytłumaczono im takich pojęć jak ruchome saldo, ryzyko kursowe. Indeksację kredytu tłumaczono im w ten sposób, że zostanie im wypłacona kwota w złotych, a zapis o frankach stanowi tylko rozliczenie bankowe. Pojęcie spreadu walutowego było im znane dopiero na późniejszym etapie realizacji umowy. Umowę zawarli u pośrednika. Przed jej podpisaniem pobieżnie zapoznali się z jej treścią tj. zapoznali się z wysokością kredytu oraz rodzajem spłaty. Nie negocjowali jej treści, otrzymali ją dopiero w dniu jej podpisania. Nie mieli wówczas świadomości jakim kursem będzie bank się posługiwał przy przeliczaniu rat kredytowych. Otrzymali regulamin, jednak nie zapoznali się z jego treścią.

(przesłuchanie powódki, k. 308v.-309, przesłuchanie powoda, k. 309-v.)

7. W celu zawarcia umowy, przy pomocy pośrednika (...) Spółki Akcyjnej w W. A. P., K. K. (1) i Z. K. wypełnili 8 listopada 2007 r. wniosek kredytowy na stosowanym przez bank formularzu. Wnieśli o udzielenie kredytu hipotecznego tradycyjnego na łączną kwotę 385 000 zł celem zakupu nieruchomości na rynku wtórnym. Jako walutę kredytu wskazali CHF, a okres kredytu – 360 miesięcy, w tym 2 miesiące karencji dodatkowej po wypłacie ostatniej transzy. Wybrali system spłaty w ratach równych. W czasie składania wniosku K. K. (1) pracowała na umowę o pracę jako księgowa z średnim miesięcznym wynagrodzeniem netto z 6 miesięcy w wysokości 1 550 zł, a Z. K. prowadził własną działalność gospodarczą z zakresu telekomunikacji pod firmą (...) ze średnim dochodem z 12 miesięcy w wysokości 4 020 zł netto. Zajmował się wówczas okablowaniem budynków w dzielnicy U. w W.. Jako deklarowaną maksymalną kwotę raty wskazali 3 200 zł. Kredytobiorcami dysponowali wówczas następującymi aktywami: nieruchomością o wartości 420 000 zł oraz samochodem o wartości 5 000 zł.

(wniosek kredytowy, k. 194-198; wydruk z CEiDG, k. 210-211; przesłuchanie powódki, k. 308v.-309, przesłuchanie powoda, k. 309-v)

8. Dnia 20 listopada 2007 r. bank wydał decyzję kredytową, w której wskazał, że jest gotowy udzielić kredytobiorcom kredytu na wskazanych w decyzji warunkach. Jako kwotę kredytu wskazano 340 000 zł, walutę kredytu – CHF, raty – równe, a oprocentowanie w dniu udzielenia kredytu – 5,46%. Okres kredytowania oznaczono na 360 miesięcy, w tym dwa miesiące karencji. Wskazano też, że docelowa rata całkowita szacunkowo miała wynosić 1 852 zł.

(niepełna decyzja kredytowa nr (...), k. 199)

9. Zgodnie z zawartą 4 grudnia 2007 r. w siedzibie Banku umową kredytu hipotecznego nr DK/KR-H./ (...) indeksowanego do CHF (dalej: umowa kredytu) (...) Bank S.A. w W. – Oddział (...) udzielił K. K. (1) i Z. K., przy udziale (...) S.A., kredytu na kwotę 340 000 PLN indeksowanego kursem CHF na warunkach określonej w niniejszej Umowie kredytu oraz Regulaminie (§ 2 ust. 1 umowy). Kredyt miał zostać przeznaczony na zakup nieruchomości na rynku wtórnym w kwocie 340 000 PLN (§ 2 ust. 2 umowy). Okres kredytowania wynosił 360 miesięcy, w tym 2 miesiące karencji w spłacie kapitału, licząc od dnia wypłaty kredytu. W okresie karencji Kredytobiorca obowiązany jest do comiesięcznej spłaty odsetek (§ 2 ust. 3 umowy).

10. Zgodnie z § 3 ust. 1 umowy kredyt zostanie uruchomiony jednorazowo oraz bezgotówkowo w jednej transzy zgodnie z Dyspozycją Uruchomienia Środków, o ile nie jest to sprzeczne z postanowieniami Umowy Kredytu.

11. Zgodnie z § 4 ust. 1 umowy kredytu, kredyt miał być spłacany w 360 miesięcznych ratach zgodnie z harmonogram spłat wysyłanym do Kredytobiorcy listem poleconym w terminie 14 dni roboczych od dnia uruchomienia środków w ratach równych po zakończeniu okresu karencji w spłacie kapitału. Spłata wszelkich zobowiązań z tytułu niniejszej Umowy miała być dokonywana w złotych na rachunek Kredytu otworzony przez Bank w celu ewidencjonowania Kredytu (Rachunek w PLN) (ust. 2). Metodę i terminy ustalania kursu wymiany walut (na podstawie którego wyliczane są raty spłaty i bieżące saldo zadłużenia) oraz warunki aktualizacji harmonogramu spłat określa Regulamin (ust. 4).

12. Zgodnie z § 5 ust. 1 umowy kredytu, oprocentowanie kredytu było zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosiło 5,46% w skali roku, na które składała się suma obowiązującej stawki referencyjnej 3M LIBOR dla CHF (która na dzień sporządzenia niniejszej Umowy Kredytu wynosiła 2,71%) i stałej marży Banku wynoszącej 2,75%. Jednocześnie po ustanowieniu docelowego zabezpieczenia spłaty kredytu w postaci prawomocnego wpisu hipoteki, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt a), marża Banku miała zostać obniżona o 1 p.p. i wynosiła 1,75%. Pozostałe zasady zmiany oprocentowania określał § 8 Regulaminu.

13. W § 10 umowy zawarto zgody i oświadczenia stron, w tym oświadczenie kredytobiorców m.in. o otrzymaniu przez nich Regulaminu, zapoznaniu się z nim i zaakceptowaniu warunków w nim zawartych (w szczególności zapisów dotyczących warunków i konsekwencji zmiany waluty kredytu, sposobów i terminów ustalania stopy procentowej i oprocentowania kredytu, metody i terminów ustalania kursu wymiany walut, metody ustalania wysokości rat spłaty oraz warunków aktualizacji Harmonogramu Spłat oraz o tym, że są świadomi ryzyka związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego i ryzyka związanego ze zmianą stopy procentowej (jako czynnika determinującego wysokość zadłużenia oraz wysokość rat spłaty) w całym okresie kredytowania oraz akceptacji takiego ryzyka (ust. 2c)).

14. W § 12 ust. 5 umowy kredytu wskazano, że niniejsza umowa podlegała indywidualnym negocjacjom z Kredytobiorcą.

15. Kredytobiorcy złożyli podpis pod umową w dniu 10 grudnia 2007 r.

(umowa kredytu nr (...) (...), k. 25-28; harmonogram spłat, k. 204; przesłuchanie powódki, k. 308v.-309; przesłuchanie powoda, k. 309-v)

16. Do przedmiotowej umowy załączono oświadczenie o ryzyku walutowym i ryzyku stopy procentowej z dnia 10 grudnia 2007 r. sporządzone na druku bankowym. W jego treści wskazano, że kredytobiorcy złożyli oświadczenie, iż zapoznali się z pojęciem „ryzyko walutowe” rozumianego w ten sposób, że raty kredytu mogą zmieniać się (zarówno w dół jak i w górę) w zależności od wahań kursu waluty, w której został zaciągnięty kredyt oraz „ryzyko stopy procentowej”, które należało tłumaczyć w ten sposób, że raty kredytu mogą zmieniać się (zarówno w dół jak i w górę) w zależności od wahań rynkowych stóp procentowych. Oświadczyli nadto, że zostali poinformowani przez M. o ryzyku stopy procentowej w przypadku kredytów o zmiennej stopy procentowej i są świadomi faktu, że zmiana wysokości stawek referencyjnych ma bezpośredni wpływ na wysokość oprocentowania kredytu, a ponadto, że zapoznali się z modelowymi symulacjami wariantów spłat kredytu dla różnych poziomów kursów walut i/lub stopy procentowej (założenia: kredyt w kwocie 200 000 zł, denominowany do CHF (1CHF=2,5 PLN) udzielony na 30 lat, spłacany w ratach równych), przy czym jako najwyższy hipotetyczny kurs CHF przyjęto 2,8822 PLN. Oświadczenie to powodowie podpisali wraz z umową.

(oświadczenie o ryzyku walutowym i ryzyku stopy procentowej do umowy kredytu hipotecznego nr(...) (...), k. 200; przesłuchanie powódki, k. 308v.-309)

17. Na dzień zawarcia umowy kredytu obowiązywał Regulamin kredytowania hipotecznego (...) Bank S.A. w W. – Oddział (...), który określał zasady, warunki i tryb udzielania kredytów na cele mieszkaniowe, konsolidacyjne i inne (§ 1).

18. W § 2 Regulaminu zawierającym definicje, zdefiniowano tabelę kursów – jako tabelę kursów kupna/sprzedaży walut (...) Banku S.A. obowiązującą o godz. 9.30 w dniu, w którym następuje operacja (pkt m).

19. W § 7 Regulaminu wskazano, że Bank udziela kredytów w złotych (PLN) lub w złotych denominowanych w walucie obcej.

20. W § 8 ust. 1 Regulaminu wskazano, że oprocentowanie zmienne stanowi sumę marży kredytowej i stawki referencyjnej dla danej waluty kredytu: LIBOR 3M dla CHF – dla kredytu udzielonego w PLN indeksowanego do CHF. Kredyt jest oprocentowany wg zmiennej stopy procentowej z uwzględnieniem stałej marży Banku określonej w dniu podjęcia decyzji kredytowej, chyba, że umowa kredytu stanowi inaczej (ust. 2). Stopy referencyjne obliczone są do dwóch miejsc po przecinku jako średnia ze stawek LIBOR 3M z pierwszych pięciu dni roboczych miesiąca poprzedzającego 3-miesięczny okres obowiązywania stawek (ust. 3). O zmianie wysokości oprocentowania oraz nowym Harmonogramie Spłat Bank informuje Kredytobiorcę listem poleconym (na życzenie Kredytobiorcy także drogą elektroniczną) (ust. 5).

21. W § 11 ust. 7 Regulaminu wpisano, że uruchomienie kredytu (lub jego transzy) denominowanego do waluty obcej następuje w PLN przy jednoczesnym przeliczeniu uruchomionej kwoty w dniu wypłaty na walutę wskazaną w Umowie Kredytu wg kursu kupna danej waluty ustalonego przez Bank w aktualnej Tabeli Kursów.

22. W § 12 ust. 2 i 6 Regulaminu wskazano, że spłacanie kredytu następuje w terminie określonym w Umowie Kredytu poprzez obciążenie rachunku kredytowego dedykowanego do spłaty kredytu i prowadzonego w walucie PLN i zgodnie z Harmonogramem Spłat stanowiącym załącznik do umowy. W przypadku kredytu denominowanego kursem waluty obcej harmonogram spłat kredytu jest wyrażony w walucie kredytu. Kwota raty spłaty obliczana jest wg kursu sprzedaży dewiz, obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku (...) kursów z dnia spłaty (ust. 7). Zaktualizowany harmonogram spłat wysyłany jest do Kredytobiorcy za każdym razem, gdy wysokość rat kredytu ulegnie zmianie, jednak nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy (ust. 8).

23. W § 13 Regulaminu wprowadzono możliwość wystąpienia przez Kredytobiorcę o zmianę waluty po zawarciu Umowy Kredytu poprzez złożenie przez kredytobiorcę pisemnego wniosku o przewalutowanie po uprzednim zawarciu aneksu do umowy oraz zgody innych osób będących dłużnikami Banku z tytułu zabezpieczenia wierzytelności Banku wynikających z udzielonego kredytu (ust. 1, 2 i 4). W ust. 6 § 13 Regulaminu wskazano, że zmiana waluty kwoty kredytu następuje po kursie sprzedaży (przy przewalutowaniu na PLN) lub kupna (przy przewalutowaniu na walutę obcą) wg Tabeli kursów walut obowiązującej w Banku w dniu przewalutowania.

(regulamin kredytowania, k. 29-33v., 257-261v.)

24. W 2008 r. Komisja Nadzoru Finansowego wydała Rekomendację S (II), czyli niewiążący dokument na temat dobrych praktyk ostrożnego i stabilnego zarządzania bankami. Zalecono w niej, by we wzorcach umów dotyczących kredytów indeksowanych zawierano postanowienia dotyczące sposobów i terminów ustalania kursów wymiany walut, na podstawie których wyliczana jest wartość rat kredytu. Zalecono również, by w umowie znalazła się informacja, że zmiana kursu walutowego będzie miała wpływ na wartość ekspozycji kredytowej oraz wysokość rat kredytu. Jak odnotował Prezes UOKiK w swoim raporcie, zwykle banki ograniczały się do wskazania, że wysokość kursów waluty w stosunku do której indeksowany jest kredyt zawarta jest w stosowanej przez bank tabeli kursów, bez dalszych informacji na temat metody ustalania tych kursów. KNF zaleciła również publikowanie informacji na temat stosowanych spreadów walutowych w sposób publicznie dostępny oraz umożliwienie kredytobiorcom spłacania kredytu w walucie indeksacyjnej. Rekomendacja S (II) zalecała ponadto wskazanie symulacji wysokości rat kredytu przy osłabieniu złotego do waluty kredytu o 20%.

(raport UOKIK – płyta CD, k. 212)

25. Dnia 9 stycznia 2008 r. K. K. (1) i Z. K. zawarli z (...) Bank S.A. aneks nr (...) do umowy, na podstawie którego doszło do wykreślenia § 7 ust. 1 pkt a) w dotychczasowym brzmieniu i wpisanie w jego miejsce nowej treści tego postanowienia dotyczącego zabezpieczenia spłaty kredytu w postaci ustanowionej hipoteki kaucyjnej na nieruchomości poprzez zmianę położenia tejże nieruchomości na: „D. 27A, gmina: B.”. Podpisanie aneksu wynikało ze wskazania w umowie błędnego adresu nieruchomości.

(aneks nr (...) do umowy, k. 34-v.; przesłuchanie powódki, k. 308v.-309)

26. Dnia 14 stycznia 2008 r. (...) Bank S.A. otrzymał od kredytobiorców dyspozycję uruchomienia kredytu i wypłatę całej sumy udzielonego kredytu na rachunek odbiorcy E. C. tytułem uruchomienia kredytu nr (...) (...) przeznaczonego na zakup nieruchomości położonej pod adresem: D. 27a B.. W związku z tą dyspozycją w dniu 15 stycznia 2008 r. Bank wypłacił kwotę 340 000 PLN, tj. 162 508,36 CHF, przy kursie 2,0922. W tym dniu oprocentowanie Kredytu wynosiło 5,46%.

27. Od dnia 7 lutego 2008 r. kredytobiorcy zaczęli spłacać raty kredytowo – odsetkowe w walucie PLN.

(dyspozycja uruchomienia środków, k. 203; zaświadczenie dot. wypłaty kredytu, k. 52; zaświadczenie dot. oprocentowanie kredytu, k. 52v.; historia spłat kredytu, k. 53-54v.)

28. Dnia 29 grudnia 2009 r. K. i Z. K. zawarli, po uprzednim kontakcie telefonicznym z Bankiem, aneks do umowy, na podstawie którego strony zgodnie oświadczyły, iż niniejszym aneksem zmieniają rodzaj Kredytu z indeksowanego dla waluty CHF na kredyt walutowy w walucie CHF zachowując saldo zadłużenia Kredytu ustalone na dzień sporządzenia niniejszego aneksu, które wyrażone w walucie CHF wynosiło 156 947,59 CHF (§ 1 ust. 2 i 3). W celu ewidencjonowania (...) Bank otworzył rachunek kredytu w walucie CHF, z którego to rachunku będzie dokonywana spłata wszelkich zobowiązań z tytułu zawartej umowy kredytu. W dniu zapadalności raty Bank miał zarachować środki znajdujące się na Rachunku w PLN na spłatę Kredytu stosując do wyliczenia należnej raty wyrażonej w CHF średni kurs NBP z godziny 12:00 z dnia wymagalności raty, w taki sposób, że środki znajdujące się na rachunku w PLN, po przeliczeniu na CHF przy zastosowaniu średniego kursu NBP, Bank przeleje na Rachunek Kredytu (ust. 4 i 5).

29. Do aneksu załączono oświadczenie o ryzyku stopy procentowej sporządzone na wzorcu bankowym i odpowiadającym w zbliżonej treści do złożonego uprzednio przez kredytobiorców oświadczenia z dnia 10 grudnia 2017 r. Na tym etapie realizacji umowy kredytu było już im znane pojęcie spreadu walutowego.

(aneks do umowy, k. 35-36v; oświadczenie o ryzyku stopy procentowej, k. 201-202; przesłuchanie powódki, k. 308v.-309; przesłuchanie powoda, k. 309-v)

30. Z dniem 4 stycznia 2010 r. w drodze fuzji (...) Bank Spółki Akcyjnej w W. z (...) Bankiem Spółką Akcyjną w W. doszło do powstania jednego podmiotu prawnego, tj. (...) Banku Spółki Akcyjnej w W. będącego następcą prawnym kredytodawcy.

(okoliczność powszechnie znana)

31. W 2013 r. Komisja Nadzoru Finansowego negatywnie oceniła zgłaszane propozycje przewalutowania kredytów CHF na PLN według kursu z dnia udzielenia kredytu, argumentując to świadomością klientów odnośnie podejmowanego ryzyka walutowego, korzyściami finansowymi zrealizowanymi przez klientów posiadających kredyt CHF oraz nierównym traktowaniem klientów posiadających kredyt walutowy i złotowy. Realizacja tej propozycji miałaby mieć silnie negatywny wpływ na sytuację sektora bankowego, sytuację finansów publicznych i całej polskiej gospodarki oraz naraziłaby Skarb Państwa na wypłatę odszkodowań, które w razie konieczności ich uiszczenia znacząco pogorszyłyby sytuację finansów publicznych.

(raport KNF 2013 – płyta CD, k. 212)

32. Dnia 15 stycznia 2015 r. Bank (...) Szwajcarii niespodziewanie zdecydował o zniesieniu minimalnego kursu wymiany franka do euro, co skutkowało gwałtownym umocnieniem się tej waluty. Bank (...) Szwajcarii przez lata prowadził aktywną politykę walutową powstrzymującą walutę przez nadmierną aprecjacją. Dnia 14 stycznia 2015 r., w przeddzień decyzji, kurs ten wynosił 3,5717, aby następnego dnia sięgnąć 4,7821, a dzień później – 4,2979.

(artykuł internetowy – płyta CD, k. 212)

33. Oprocentowanie kredytu państwa K. w okresie do 8 września 2015 r. stopniowo malało, by od 9 września 2015 r. nieznacznie wzrosnąć i utrzymywać się na poziomie niewiele ponad 1%. W okresie kredytowania od 8 sierpnia 2011 r. do 7 sierpnia 2013 r. na poczet rat kapitałowo – odsetkowych kredytobiorcy uiszcili kwotę 52 894,94 zł. Państwo K. zamieszkali na terenie zakupionej nieruchomości i korzystali z niej w celu zaspokajania swoich potrzeb mieszkaniowych. Z. K. wskazał również adres nieruchomości jako adres swojej działalności gospodarczej, która jednak w dalszym ciągu polegała na montażu dokonywanym u klientów wskazanych przez zleceniodawcę.

(zaświadczenie dot. oprocentowania kredytu, k. 52v., historia spłaty kredytu, k. 53v.; przesłuchanie powódki, k. 308v.-309, przesłuchanie powoda, k. 309-v)

34. Pismem z dnia 26 kwietnia 2021 r. państwo K., reprezentowani przez pełnomocnika Prezesa Zarządu spółki (...) S.A. z siedzibą we W., wezwali (...) S.A. do zapłaty kwoty 115 831,16 zł w związku z nieważnością umowy kredytu, ewentualnie z tytułu zastosowania w umowie abuzywnych klauzul waloryzacyjnych i zwrotu ww. kwoty stanowiącej sumę nienależnego świadczenia i powstałej nadpłaty z tego tytułu – w terminie 14 dni od dnia otrzymania wezwania. Przesyłkę ta została nadania listem poleconym na poczcie w dniu 27 kwietnia 2021 r. i doręczona Bankowi w dniu 4 maja 2021 r.

35. W piśmie z dnia 11 maja 2021 r. Bank odmówił uznania reklamacji oraz nie wyraził zgody na wypłatę żądanej kwoty, uznając, iż umowa jest ważna i nie zawiera klauzul o charakterze abuzywnym.

(wezwanie do zapłaty wraz z załącznikami, k. 38-42; potwierdzenie nadania, k. 37; wydruk ze śledzenia przesyłek dot. odbioru przesyłki, k. 50; odpowiedź na reklamację, k. 51-v.)

Omówienie dowodów

36. Sąd oparł się głównie na dowodach z dokumentów przedłożonych przez strony. Stan faktyczny sprawy zasadniczo nie był pomiędzy stronami sporny, z wyjątkiem tego, na ile powodowie zdawali sobie sprawę z ryzyka walutowego, mechanizmu ustalania kursu wymiany CHF przez bank, czynników wpływających na ten kurs.

37. Z zeznań powodów wynika też, że sposób ustalania kursu walutowego w tabelach bankowych nie był przedmiotem negocjacji ani wyjaśnień udzielanych przez pośrednika, który był obowiązany takich informacji im udzielić. Nie informowano powodów także o tym jak będzie kształtowała się rata kredytu po ewentualnym wzroście kursu CHF, w istocie nie wiedzieli więc jak wysoka rata będzie pobierana z ich konta celem spłaty istniejącego zadłużenia. Nic przeciwnego nie wynika również ze zgromadzonych w sprawie dokumentów. Powodom nie tłumaczono czym jest ruchome saldo, ryzyko kursowe. Pojęcie „spreadu” walutowego było zaś im znane dopiero na późniejszym etapie, gdy zawierali aneks do umowy w grudniu 2009 r. Z przedstawionych historycznych wahań kursu franka szwajcarskiego uzyskali zapewnienie o stabilności i bezpieczeństwie zaciągnięcia kredytu w walucie CHF, co zapewne skłoniło ich do ostatecznego zaciągnięcia zobowiązania kredytowego w tej walucie. Na powyższe mogło też mieć wpływ brak zdolności kredytowej do zawarcia umowy kredytu złotówkowego. Z treści zeznań wynikało również, że powodowie nie posiadali dostatecznej wiedzy na temat produktu bankowego zaoferowanego im przez Bank i w istocie nie rozumieli konstrukcji podpisywanej umowy. Działali zapewne w zaufaniu zarówno do działalności pośrednika kredytowego, jak i do pozwanego banku, którego ofertę kredytową uznali za najkorzystniejszą.

38. Nie budziły wątpliwości także zeznania powodów dotyczące celu zawarcia umowy kredytu – nabycia nieruchomości dla zaspokajania swoich potrzeb mieszkaniowych. Jest w pełni logiczne, że powód prowadząc działalność pod firmą (...) rączka” i faktycznie pracując jako monter nie wykonywał w istocie działalności gospodarczej na terenie nieruchomości ani nie nabywał jej głównie z myślą o prowadzeniu działalności gospodarczej (a tylko „przy okazji” mieszkaniu tam na stałe). W przypadku takiego rodzaju działalności nie można przyjąć, aby działalność gospodarcza była prowadzona w jednym miejscu – tym, w którym przedsiębiorca odbiera korespondencję.

39. W pozostałym zakresie stan faktyczny sprawy został ustalony głównie na podstawie dokumentów pochodzących od stron (wniosek kredytowy, decyzja kredytowa, umowa kredytu, zaświadczenia). Część z załączonych przez strony dokumentów (artykuły z Internetu, opracowania, stanowiska organów władzy publicznej czy banków, opinie prawne) nie miała charakteru dowodów dowodzących istotnych dla sprawy okoliczności faktycznych, lecz stanowiła wsparcie argumentacji strony w kwestiach prawnych. Nie miały więc one znaczenia dla ustalania stanu faktycznego sprawy.

40. Sąd pominął przy tym dowód z uchwały nr 1068/2009 oraz załączonego do niej regulaminu (późniejszego względem tego z dnia udzielenia kredytu) na podstawie art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. wskazując, iż wniosek dowodowy złożony w tym zakresie nie spełniał wymogów art. 235¹ k.p.c. z uwagi na brak terminowego wniesienia do Sądu czytelnych kopii ww. dokumentów.

41. Sąd za nieprzydatne uznał także zeznania świadka A. P. (k. 307v.-308) – jego zeznania dotyczyły przede wszystkim kwestii, co do których pozwany już przedłożył pisemne dokumenty lub opracowania. Świadek pracował wówczas jako pośrednik (...) i przy jego pomocy kredytobiorcy złożyli wniosek kredytowy do Banku i podpisali umowę. Co istotne Sąd dopuścił dowód z zeznań tego świadka na okoliczności przede wszystkim tego jakich informacji udzielił on powodom w związku z zawarciem umowy kredytu, czy istniała możliwość negocjowania jej treści, zasad indeksacji kredytu do waluty CHF czy informacji o istniejących ryzykach związanych z zawarciem umowy w takim kształcie. Sam zainteresowany, jak wskazał nie pamiętał okoliczności spotkania z powodami, nie kojarzył ich. Tym samym nie potrafił więc podać żadnych istotnych faktów w sprawie dotyczącej samego przebiegu zawarcia umowy kredytu przez powodów z bankiem. Swoje zeznania opierał na pamięci o ogólnej procedurze udzielania tego rodzaju kredytów, a zatem trafność jego zeznań na temat indywidualnej sytuacji powodów była wątpliwa. W pozostałym zakresie tj. na okoliczności niezwiązane z sytuacją powodów, dowód z zeznań tego świadka Sąd pominął jako zbędny dla rozstrzygnięcia (art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c.).

42. Podobnie Sąd ocenił pisemny dowód z zeznań świadka P. S. w sprawie I C 1443/21 prowadzonej w Sądzie Okręgowym Warszawa – Praga w Warszawie (protokół sprawy, k. 272-281). Świadek ten zeznawał w sprawie niedotyczącej powodów w żadnym stopniu i osobiście nie uczestniczył w procesie kredytowania powodów. Jego zeznania dotyczą w dużym stopniu mechanizmu funkcjonowania kredytów indeksowanych CHF, którego aż tak szczegółowa analiza nie była dla rozstrzygnięcia sprawy niezbędna.

43. Sąd postanowieniem wydanym na rozprawie 6 grudnia 2022 r. pominął także dowód z opinii biegłego wnioskowany przez obie strony na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. jako nieistotny dla rozstrzygnięcia. Zarówno dla uwzględnienia, jak i oddalenia powództwa przeprowadzenie tego dowodu było niekonieczne, a jego dopuszczenie tylko przedłużałoby postępowanie i powiększało jego koszty.

Ocena prawna

44. Powództwo zasługiwało na uwzględnienie – w zakresie żądania głównego – praktycznie w całości.

Źródła kształtujące stanowisko Sądu w tej sprawie

45. Na wstępie Sąd pragnie podkreślić, że jego rozważania bazowały przede wszystkim na aktualnych poglądach na temat interpretacji przepisów prawa prezentowanych w uzasadnieniach orzeczeń wyższych instancji sądowych (Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, a także Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej). Przez „aktualne”

Sąd rozumie przede wszystkim te, które zostały przedstawione w orzeczeniach z ostatnich trzech-czterech lat (a także te wcześniejsze, jeśli są powoływane w tych nowszych orzeczeniach). Tematyka kredytów waloryzowanych kursem waluty obcej doczekała się bowiem bardzo licznych orzecznictwa, które w widoczny sposób ulegało zmianie na przestrzeni lat, przede wszystkim w odpowiedzi na kolejne orzeczenia TSUE uszczegóławiające interpretację przepisów Dyrektywy 93/13/EWG i omawiające możliwe skutki jej stosowania dla ustawodawstwa krajowego. Z tego względu uzasadnienie nie będzie miało charakteru polemiki z każdym orzeczeniem przedstawionym przez strony na poparcie swojego stanowiska i omawianiu istniejących sporów w orzecznictwie na tle tematyki kredytów waloryzowanych kursem waluty obcej, lecz przedstawiało będzie pogląd przyjęty przez Sąd w niniejszej sprawie z odwołaniem się do stanowisk sądów wyższych instancji, które Sąd uznał za przekonujące (niekoniecznie w całości).

Nieważność umowy jako sprzecznej z przepisami bezwzględnie obowiązującymi

46. Sąd nie podziela stanowiska, jakoby umowa kredytu zawarta przez powodów i pozwanego była niezgodna z naturą umowy (art. 353¹ k.c.), istotą umowy kredytu bankowego (art. 69 ust. 1 i 2 pkt 2 ustawy – Prawo bankowe) i zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

47. Umowa zawarta pomiędzy stronami była umową kredytu złotowego waloryzowanego walutą CHF. Kwota kredytu została wyrażona w PLN, natomiast harmonogram spłat kredytu został wyrażony w CHF, a dopiero w chwili spełnienia zobowiązania (pobrania przez bank raty kredytu z konta) ustalana była wysokość raty w PLN. Świadczenie banku zostało więc w umowie wyraźnie określone, natomiast świadczenie powodów było możliwe do określenia na podstawie treści umowy i obowiązującego regulaminu kredytowania. Nie zachodziła sytuacja, w której świadczenia powodów były niemożliwe do ustalenia a umowa w ogóle ich nie konkretyzowała – stąd bezzasadny jest zarzut nieważności umowy jako niezgodnej z zasadną określonością świadczenia. Nie jest bowiem kategorycznie wykluczone określanie wysokości świadczenia przez jedną ze stron, o ile kierowałyby się przy tym zobiektywizowaną miarą (por. Z. Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania – część ogólna, Warszawa 2012, str. 43). Za taki zobiektywizowany – z perspektywy czasu – czynnik należy uznać tabele kursowe ustalane przez bank. Bank kształtował je bowiem według swoich decyzji, ale nie w sposób oderwany od realiów rynkowych i średniego kursu NBP lub rynkowego. Stąd – oceniając umowę w oderwaniu od szczególnych przepisów dotyczących ochrony konsumentów – Sąd nie podziela stanowiska o niespełnianiu przez umowę kredytu stron warunku określoności.

48. Choć należy zgodzić się z twierdzeniem, że kredyt indeksowany kursem waluty obcej jest w terminologii branżowej kwalifikowany jako kredyt walutowy, to nie oznacza to, jakoby zamiarem powodów wynikającym z treści umowy było pozyskanie CHF, tylko że wypłaconych w walucie polskiej. Regulamin obowiązujący w chwili jej zawarcia wskazywał, że „Bank udziela kredytów w złotych (PLN) lub w złotych denominowanych w walucie obcej”, a zatem także pozwany upatrywał w oferowanym kredycie przede wszystkim formy kredytu złotówkowego, traktując kurs CHF jako służący waloryzacji, a nie definiujący przedmiot udzielanego kredytu. Ze względu na jasną treść umowy kredytu i regulaminu, jak również zasadę wykładni „in dubio contra proferentem” (w razie wątpliwości co do treści umowy rozstrzygać je na niekorzyść tego, kto treść umowy ukształtował), pogląd, że wolą stron było udzielenie kredytu w CHF, tylko wyrażonego w złotówkach, należy odrzucić.

49. Co więcej, dopuszczalność zawarcia umów kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej nie budzi obecnie wątpliwości z uwagi na brzmienie art. 69 i 75b ustawy – Prawo bankowe, wprowadzonych na mocy ustawy o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw z dnia 29 lipca 2011 r. (Dz.U. z 2011 r., Nr 165, poz. 984, dalej jako „ustawa antyspreadowa”). Przepis przejściowy – art. 4 tej ustawy – wyraźnie zakładał, że umowy zawarte przed dniem wejścia w życie ustawy są (z zasady) ważne i obowiązujące, a zatem nie można uznać, że wejście w życie ustawy antyspreadowej stanowi cezurę czasową, od której dopuszczalne jest zawarcie umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej.

50. Skoro od 26 sierpnia 2011 r. (data wejścia w życie ustawy antyspreadowej) ustawodawca wyraźnie dopuszcza zawarcie tego rodzaju umowy kredytu, a umowy zawarte wcześniej nakazał traktować jako ważne zawarte (i podlegające nowo wprowadzonym przepisom), nie wydaje się słuszne uznanie, że umowa kredytu waloryzowana

kursem waluty obcej, ustalonym przez bank, jest niezgodna z istotą stosunku prawnego umowy lub umowy kredytu jako takiej. Z tego też względu nie przekonuje argument, jakoby dokonywanie waloryzacji kwoty kredytu kursem waluty obcej było z punktu widzenia art. 69 i 77 Prawa bankowego niedopuszczalne, a umowa zawarta przez strony – niezgodna z tymi bezwzględnie obowiązującymi przepisami.

51. W myśl art. 353¹ k.c. strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Zgodnie natomiast z art. 65 § 2 k.c. w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. Wykładnia oświadczeń woli stron zawierających umowę może być dokonywana także z uwzględnieniem późniejszych (względem chwili zawarcia umowy) zachowań stron. Sposób wykonania umowy może wskazywać, jak strony faktycznie rozumiały oświadczenie woli (System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, pod red. Z. Radwańskiego, CH Beck 2019, str. 107, nb. 68). Nie jest więc wykluczone zawarcie przez równorzędne strony umowy, której postanowienia – interpretowane w oderwaniu od późniejszej praktyki – będą obciążały istotnym ryzykiem jedną ze stron. W praktyce jej stosowania mogło się okazać, że ryzyko to nie mogło się ziścić, było bardzo mało prawdopodobne albo zachowanie tej strony, która ryzyka nie ponosiła, sprzyjało ograniczeniu ryzyka drugiej ze stron.

52. Ponadto, zdaniem Sądu, w myśl powyższych przepisów nie należy z góry przekreślać dopuszczalności zawierania umów, w których miernik wartości ustalany jest co prawda przez jedną ze stron, ale z uwzględnieniem pewnych zobjektywizowanych czynników. Nie budzi wątpliwości Sądu, że pomimo iż kurs walutowy kształtowany był przez pozwanego w sposób swobodny, to z perspektywy czasu nie należy mu zarzucać zupełnej dowolności – nie był on równy kursom stosowanym przez NBP, ale ustalany zgodnie z obowiązującymi u pozwanego wewnętrznymi regulacjami wedle ustalonych kryteriów i nie służył tylko i wyłącznie na potrzeby ustalania kursów kredytów waloryzowanych walutą obcą.

53. Z uwagi na powyższe Sąd nie podziela stanowiska, prezentowanego niekiedy w orzecnictwie (por. np. wyroki Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 lipca 2018 r., sygn. XXIV C 241/17, i z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. XXV C 2579/18), że uprawnienie banku do ustalania kursu walutowego według którego następuje waloryzacja kredytu samo w sobie narusza istotę zobowiązania umownego. Zdaniem Sądu nie ma dostatecznych powodów do uznania, aby za nieważne z tej przyczyny uznać umowy zawarte np. pomiędzy stronami o równorzędnej z bankiem pozycji (np. w transakcjach międzybankowych) albo takie, gdzie jedna strona świadomie (będąc należycie poinformowaną i zdając sobie sprawę z ryzyka) godzi się na przyjęcie nieograniczonego ryzyka walutowego wyłącznie w celach spekulacyjnych (uzyskania zysku z transakcji kosztem ryzyka poniesienia straty). Stanowiłoby to nadmierną ingerencję w zasadę swobody umów i nie byłoby konieczne do zapewnienia ochrony konsumentom, gdyż ta może im zostać udzielona na podstawie przepisów implementujących Dyrektywę 93/13/EWG.

54. Stanowisko to Sąd utrzymuje, mając oczywiście na uwadze aktualne orzecnictwo, w tym podjętą przez Sąd Najwyższy uchwałę z dnia 28 kwietnia 2022 r., sygn. III CZP 40/22, zgodnie z treścią której sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu. Postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ k.c. W uzasadnieniu uchwały wskazano bowiem, że postanowienie wykraczające poza granice swobody umów w rozumieniu art. 353¹ k.c., które z może być jednocześnie zakwalifikowane jako niedozwolone postanowienie umowne, nie jest bezwzględnie nieważne, ale nie wiąże konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. A zatem sankcją wynikającą ze sprzeczności postanowienia umownego z naturą stosunku prawnego w pierwszej kolejności jest ta wynikająca z art. 385¹ k.c. (postanowienie nie wiąże konsumenta), a w drugiej kolejności (gdy art. 385¹ k.c. nie ma zastosowania) sankcja nieważności bezwzględnej.

55. Z uwagi na rażące dysproporcje pomiędzy faktycznym rozkładem ryzyka pomiędzy powodami a pozwanym należało rozważyć, czy umowa kredytu nie powinna zostać uznana za niezgodną z zasadami współzycia społecznego. Jeżeli chodzi o zasady współzycia społecznego jako granicę dla swobody umów, to zastosowanie tej klauzuli dotyczy przypadków, gdy umowa jest negatywnie oceniana w świetle wartości moralnych akceptowanych w społeczeństwie. Może mieć to miejsce, po pierwsze, gdy niezgodne z normą moralną jest świadczenie samo w sobie i, po drugie, gdy dochodzi do zachwiania równowagi między świadczeniami stron, naruszającego porządek moralny (Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. K. Osajdy, Legalis 2021, komentarz do art. 353¹ k.c., pkt 89). Zdaniem Sądu zachowanie banku polegające na zawarciu umowy kredytu, nie może być jednoznacznie oceniane jako naganne moralnie. Banki są bowiem osobami prawnymi o bardzo dużym kapitale własnym, funkcjonującymi z założeniem maksymalizacji własnych zysków przy jednoczesnym zabezpieczeniu posiadanych środków, a zatem w zdecydowanej większości sytuacji będą podmiotami silniejszymi od drugiej strony umowy i ryzyka związane z umowami kredytu będą dla nich mniej dotkliwe. Trudno więc zarzucić, że pozwany zawierając umowę kredytu z powodami działał w sposób moralnie naganny, skoro kształtowanie umów w sposób opłacalny a zarazem najmniej ryzykowny dla niego samego stanowi jeden z podstawowych elementów jego działalności, a sytuacja powodów nie wyróżniała się na tle innych klientów w żaden sposób.

Niedozwolone postanowienia umowne – ogólne rozważania

56. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zgodnie z § 3 tego przepisu niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. W myśl art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

57. Co istotne, oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 20 czerwca 2018 r., sygn. III CZP 29/17). Jak wskazano w uzasadnieniu uchwały, uwzględnienie w ramach oceny abuzywności postanowienia także okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy, jest niemożliwe do uzgodnienia z charakterem zastosowanej w art. 385¹ § 1 KC sankcji. W myśl bowiem dominującego stanowiska – pozostającego w zgodzie z prawem unijnym - brak związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem oznacza, że nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa, co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu chyba że konsument następnie udzieli "świadomej, wyraźnej i wolnej zgody" na to postanowienie i w ten sposób jednostronnie przywróci mu skuteczność (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16 i przywołane tam orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej). Stanowisko to zostało w pełni podtrzymane również w uchwale 7 sędziów, mającej moc zasady prawnej, z dnia 7 maja 2021 r., sygn. III CZP 6/21.

58. Powyższe przepisy implementują do polskiego porządku prawnego Dyrektywę Rady nr 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Dyrektywa ta, poza przepisami bezpośrednio lub z pewnymi zmianami przeniesionymi do k.c., zawiera także takie przepisy, które w istotny sposób wpływać powinny na wykładnię prawa krajowego. W art. 3 ust. 1 Dyrektywy wskazano, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, uznaje się za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Dyrektywa więc nieco bardziej niż art. 385¹ § 1 k.c. akcentuje konieczność zapewnienia równowagi stron umowy. Art. 3 ust. 2 stanowi ponadto, że warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi

w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej. Fakt, że niektóre aspekty warunku lub jeden szczególnie warunek były negocjowane indywidualnie, nie wyłącza stosowania niniejszego artykułu do pozostałej części umowy, jeżeli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

59. W art. 4 ust. 1 wskazano ponadto, że nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna. Z kolei ust. 2 tego przepisu, stanowiący pierwowzór dla art. 385¹ § 1 k.p.c. in fine, stanowi, że ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

60. Powyższe przepisy kodeksu cywilnego oraz Dyrektywy 93/13 prowadzą zatem do następujących wniosków:

61. - sposób wykonywania umowy przez strony nie jest istotny dla oceny, czy zawiera ona niedozwolone postanowienia, skoro oceny dokonuje się na chwilę zawarcia umowy;

62. - ocenie, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, nie podlegają postanowienia umowne co do głównych przedmiotów świadczeń stron – pod warunkiem, że zostały one określone w sposób jednoznaczny (na gruncie dyrektywy: prostym i zrozumiałym językiem). Nie jest wystarczające, aby postanowienie dotyczące głównego przedmiotu świadczenia stron było napisane słowami zrozumiałymi dla konsumenta – zrozumiałość należy odnosić do treści, jaka się za tymi słowami kryje (wyrok TSUE z dnia 20 września 2017 r., A. przeciwko (...) SA, sygn. C-186/16, pkt 45: wymóg, aby warunek umowny był wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, należy rozumieć w ten sposób, iż powinien być on rozumiany jako nakazujący także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne; por. też wyrok SN z dnia 9 maja 2019 r., sygn. I CSK 242/18);

63. - postanowienia określające główne świadczenia stron to te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę, a nie mające tylko posiłkowy charakter (Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. K. Osajdy, Legalis 2021, komentarz do art. 385¹ k.c., pkt 32; także wyrok TSUE, sygn. C-186/16);

64. - jeśli postanowienie umowne dotyczące głównego świadczenia strony nie jest jednoznaczne, a przy tym rażąco narusza interes konsumenta i godzi w dobre obyczaje, może być uznane za niedozwolone ze skutkiem bezskuteczności tego postanowienia od chwili zawarcia umowy. Zwłaszcza w przypadku głównych świadczeń stron istnieje możliwość, że dalsze funkcjonowanie umowy bez konkretnego postanowienia umownego nie będzie możliwe, co skutkować musi bezskutecznością nie tylko samego postanowienia, ale i całej umowy (zmieniałoby to bowiem charakter głównego przedmiotu umowy – po eliminacji takiego postanowienia umowa całkowicie utraciłaby lub zmieniła swój charakter i stawałaby się sprzeczna z naturą zobowiązania, które strony chciały wykreować) – por. np. wyrok TSUE z dnia 3 października 2019 r., K. i. J. D. przeciwko Raiffeisen Bank (...), sygn. C-260/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 września 2020 r., sygn. V ACa 44/19;

65. - zasadniczo postanowienie umowne uznane za niedozwolone nie wiąże stron, w związku z czym nie rodzi ono obowiązków/uprawnień. Jeśli skutkiem usunięcia takiego postanowienia umownego byłaby bezskuteczność całej umowy, niedozwolone postanowienie umowne może być zastąpione przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepisem mającym zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (por. wyroki TSUE z dnia 30 kwietnia 2014 r., K. i K. R., sygn. C#26/13, pkt 81; z dnia 26 marca 2019 r., A. B. i B., C#70/17 i C#179/17, pkt 59). Nie jest jednak możliwe zastąpienie niedozwolonego postanowienia na podstawie przepisów o charakterze ogólnym, odwołujących się do zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów (wyrok C-260/18, pkt 62). Wynika to przede

wszystkim z konieczności zapewnienia odstraszającego skutku przepisów o klauzulach niedozwolonych – gdyby przedsiębiorca mógł liczyć na to, że w zakwestionowanej przez konsumenta umowie postanowienia niedozwolone zostaną uzupełnione przez Sąd z wykorzystaniem zasad słuszności czy ustalonych zwyczajów, możliwość osiągnięcia tego skutku byłaby ograniczona.

66. - załącznik do Dyrektywy 93/13 wskazuje, że w przykładowym i niewyczerpującym wykazie warunków sugerujących niedozwolony charakter postanowienia lub wzorca umownego znajduje się postanowienie, która przewiduje „możliwość ustalania ceny towaru w momencie dostawy lub umożliwienie sprzedawcy towarów lub dostawcy usług podwyższenia cen bez zapewnienia konsumentowi prawa do unieważnienia umowy, jeśli w obu przypadkach cena jest zbyt wysoka w stosunku do cen obowiązujących w chwili składania zamówienia”. W ust. 2 lit c) wskazano, że nie dotyczy to m. in. umowy kupna lub sprzedaży walut obcych, czeków podróży lub międzynarodowych przekazów pieniężnych wystawionych w walucie obcej. Zdaniem Sądu wyłączenia te nie mają zastosowania do umowy takiej jak zawarta w niniejszej sprawie, gdyż umowa kredytu nie była umową kupna lub sprzedaży walut obcych – zgodnie z treścią umowy i regulaminu kredyt miał charakter złotowy (tzn. tak był prezentowany), nie wskazywano w niej natomiast by ubocznie strony umowy kredytu były związane także umową sprzedaży walut obcych.

Niedozwolone postanowienia umowne w umowie kredytu zawartej pomiędzy stronami

Postanowienia umowne i wzorca umownego

67. Przedmiotem dalszych rozważań będą oraz § 11 ust. 7 i § 12 ust. 7 Regulaminu udzielania kredytów obowiązującego na dzień zawarcia umowy jako składające się na klauzulę waloryzacyjną kredytu. Przepis § 2 ust. 1 umowy kredytu zawiera jedynie informację o wysokości kwoty kredytu wyrażonej w walucie PLN i indeksacji kredytu kursem CHF na warunkach określonych w umowie oraz regulaminie, zaś w § 4 ust. 2 umowy kredytu zawarto odesłanie do treści regulaminu w zakresie metody i terminów ustalania kursu wymiany walut (na podstawie którego wyliczane są raty spłaty oraz bieżące saldo zadłużenia) oraz warunki aktualizacji harmonogramu spłat.

Status konsumenta

68. Ocenę, czy w umowie kredytu zawartej pomiędzy stronami występują klauzule niedozwolone, należy zacząć od ustalenia statusu powodów jako konsumenta. W sprawie niniejszej status ten budził wątpliwości strony pozwanej. Sąd przyjął jednak, że powodowie zawarli umowę w celu zakupu nieruchomości niezwiązanej z ich działalnością zawodową. Wprawdzie w momencie zawierania umowy powód prowadził własną działalność gospodarczą, lecz z treści zeznań samego powodu i jak z opisu tej działalności należało przyjąć, iż nie była ona prowadzona na kredytowanej nieruchomości. Powód, jak sam wskazał, zajmował się okablowaniem budynków w dzielnicy U. w W., a potrzebne narzędzia do pracy trzymał na terenie nieruchomości (w samochodzie). Sam fakt, iż na terenie tej nieruchomości była przechowywana korespondencja księgowa nie świadczy o jej gospodarczym przeznaczeniu. Tym samym nie sposób uznać, iż nieruchomość, na którą zaciągnięty był kredyt była potrzebna powodowi do prowadzenia tejże działalności i to głównie z myślą o tej działalności powodowie zawarli umowę kredytu. Podanie adresu tej nieruchomości do bazy CEiDG wynikało z istniejącego obowiązku zarejestrowania prowadzonej działalności pod konkretnym adresem, nie było jednak równoznaczne z zaciągnięciem zobowiązania na potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej.

69. Warto też wskazać, że stanowiska TSUE przytoczone przez pozwanego na poparcie jego tezy o tym, że wystarczy jakikolwiek związek z działalnością gospodarczą, aby wykluczyć status konsumenta w sprawie, zostały wyrażone na gruncie zupełnie innej tematyki prawnej – prawa prywatnego międzynarodowego, a nie prawa zobowiązań. Z uwagi na tę różnicę nie ma podstaw do rozciągania tez TSUE przedstawionych w kontekście tej pierwszej dziedziny na interpretację przepisów w tej drugiej dziedzinie.

Indywidualne uzgodnienie warunków umowy kredytu

70. Kwestią nie budzącą wątpliwości Sądu było również to, że postanowienia umowy i regulaminu kształtujące mechanizm waloryzacji kwoty kredytu kursem CHF nie były z powodami indywidualnie uzgodnione. Jak wynika wprost z przytoczonego art. 3 ust. 2 Dyrektywy 93/13/EWG, z przypadkiem braku indywidualnego uzgodnienia ma się do czynienia wówczas, gdy zawarcie umowy następuje w sposób adhezyjny, tzn. jedna strona korzysta z wzorców przygotowanych przez drugą stronę i jej wybór jest ograniczony do przyjęcia postanowień umowy lub niezawarcia umowy w ogóle.

71. Umowa kredytu pomiędzy stronami została zawarta w sposób adhezyjny. Wniosek kredytowy został wypełniony zgodnie ze stosowanym przez bank formularzem i podpisany przez powodów, tak jak później sama umowa. Wprawdzie w treści umowy kredytu zamieszczono lakoniczne postanowienie o tym, że umowa podlega indywidualnym negocjacjom z kredytobiorcami (§ 12 ust. 5 umowy), ale w oczywisty sposób nie wyłącza to dokonania odmiennej oceny na gruncie postępowania sądowego. Brak jest śladów, by mieli oni możliwość kształtowania lub negocjowania tych elementów umowy, które dotyczyły mechanizmu indeksacji kwoty kredytu. Sami przy tym podkreślali, że nawet nie wiedzieli, że jakakolwiek próba negocjacji mogłaby mieć miejsce. Sam wybór kwoty kredytu (choć i tak pozwany nie udzielił jej w całości) jak i wskazanie proponowanej daty uruchomienia kredytu należy traktować właśnie jedynie za techniczne kwestie. Istotnie, składając dyspozycję uruchomienia kredytu powodowie w istocie dokonywali „ustalenia” pierwszego kursu wymiany waluty stosowanego przez bank i w ten sposób pośrednio ustalili harmonogram spłat, co jednak w świetle okresu trwania całej umowy i sposobu ustalania wysokości zobowiązania nie może być przeceniane.

72. Warto podkreślić, że ocena indywidualnego charakteru uzgodnienia postanowienia umownego musi obracać się w obrębie zawartej umowy. Nie ma podstaw by uznawać postanowienia umowne dotyczące indeksacji za indywidualnie uzgodnione tylko dlatego, że konsument miał wybór pomiędzy kredytem złotowym a waloryzowanym kursem waluty obcej i wybrał jeden z nich (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 grudnia 2019 r., sygn. VI ACa 312/19). Umowa kredytu złotowego była innym produktem niż kredyt złotowy waloryzowany do waluty obcej (inna była natura tego zobowiązania), w związku z czym wybór pomiędzy kredytem indeksowanym a kredytem nieindeksowanym nie stanowił elementu negocjacji warunków umowy, tylko wyznaczał dopiero przedmiot ewentualnych negocjacji. Dodać należy, że przesłanki „braku indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych” nie należy utożsamiać z działaniem pod przymusem – osoby, którym kategorycznie odmówiono udzielenia kredytu złotowego bez waloryzacji, znajdują się w tej samej sytuacji i podlegają tej samej ochronie na gruncie przepisów k.c. oraz Dyrektywy, co osoby, które mając wybór pomiędzy kredytem waloryzowanym i niewaloryzowanym wybrały ten pierwszy, gdyż – jak im się wydawało – był on bardziej opłacalny. W jednym i drugim przypadku, o ile osoby te nie miały rzeczywistego wpływu na treść postanowień umownych dotyczących waloryzacji kwoty kredytu, postanowienia jej dotyczące należy uznać za nie uzgodnione indywidualnie.

73. Należy jednak podkreślić, iż w związku z brakiem zdolności kredytowej po stronie powodowej, kredyt w złotych polskich nie był nawet im proponowany. Dlatego też, jeżeli chcieli zaciągnąć kredyt w pozwanym banku musieli zgodzić się ofertę kredytu indeksowanego do waluty CHF. Tym samym nie może więc być mowy o jakichkolwiek indywidualnych uzgodnieniach pomiędzy powodami a bankiem.

Mechanizm indeksacji i zmiany oprocentowania a główne świadczenia stron

74. Co do kwalifikacji mechanizmu waloryzacji kredytu kursem waluty obcej jako objętego pojęciem głównych świadczeń stron (a zatem wyłączeniem go, co do zasady, z kontroli pod kątem abuzywności) orzecznictwo sądowe zajmowało na przestrzeni lat różne stanowiska. Wynikały one w pewnej części z wątpliwości co do samego pojęcia „głównych świadczeń stron”, które utożsamiane było np. z essentialia negotii umów nazwanych (uregulowanych w kodeksie cywilnym lub innych ustawach). Konsekwencją przyjmowania takiego poglądu było uznanie, że mechanizm waloryzacji nie określał głównego świadczenia którejkolwiek ze stron, gdyż nie stanowił on elementu charakterystycznego umowy kredytu jako takiego. Bez postanowienia dotyczącego indeksacji umowa kredytu mogła nadal obowiązywać, tyle że bez waloryzacji (co mogło skutkować tym, że umowa stawała się klasyczną umową kredytu bez mechanizmu waloryzacji, tylko że oprocentowaną z uwzględnieniem wskaźnika LIBOR).

75. Zdaniem Sądu powyższe stanowisko, wyrażone m. in w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2019 r., sygn. IV CSK 309/18, nie jest przekonujące. Nie wydaje się, aby właściwe była ograniczanie analizy, czy postanowienie umowne dotyczy głównego świadczenia strony, tylko do essentialia negotii umowy kredytu. Należy bowiem uwzględnić to, że w obrocie konsumenckim umowy kredytu mają wiele różnych podtypów, z których każdy może mieć swoje cechy charakterystyczne, odróżniające go od innych. Tak jest właśnie np. z umową kredytu indeksowanego do waluty obcej, która poprzez posiadanie mechanizmu waloryzacji, wpływającego na wysokość części kapitałowej oraz odsetkowej każdej raty, różni się istotnie od klasycznej umowy kredytu (złotowego), w której rolę waloryzacyjną i wynagrodzenia z korzystania z kapitału pełnią tylko odsetki. Mechanizm waloryzacji wpływa na wysokość głównego świadczenia kredytobiorcy, gdyż w zależności od kursu waluty wysokość płaconej przez niego miesięcznej raty oraz wysokość kapitału kredytu pozostającego do spłaty (wyrażona w PLN) może być różna.

76. Usunięcie z umowy kredytu waloryzowanego mechanizmu waloryzacji skutkowałoby tym, że umowa kredytu przybrałaby postać, której żadna ze stron w momencie zawarcia umowy nie zaakceptowała. Sąd w niniejszej sprawie popiera więc pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 10 lipca 2020 r., sygn. V ACa 654/19: (...) zasięg odnośnego pojęcia [głównego świadczenia strony] musi być zawsze ustalany in casu, z uwzględnieniem wszystkich postanowień oraz celu zawieranej umowy. Nie ulega wątpliwości, że nie wszystkim świadczeniom objętym umową można przypisać walor głównych. W okolicznościach niniejszej sprawy klauzulę indeksacyjną (w tym same postanowienia dotyczące przeliczania kwoty kredytu złotówkowego na CHF) należy uznać za określającą podstawowe świadczenia w ramach zawartej umowy, charakteryzujące tę umowę jako podtyp umowy kredytu - umowy o kredyt indeksowany do waluty obcej. Postanowienia dotyczące indeksacji nie ograniczają się do posiłkowego określenia sposobu zmiany wysokości świadczenia kredytobiorcy w przyszłości, ale wprost świadczenie to określają. Bez przeprowadzenia przeliczeń wynikających z indeksacji nie doszłoby do ustalenia wysokości kapitału podlegającego spłacie (wyrażonego w walucie obcej). Nie doszłoby też do ustalenia wysokości odsetek, które zobowiązany jest zapłacić kredytobiorca, skoro odsetki te naliczane są, zgodnie z konstrukcją umowy, od kwoty wyrażonej w walucie obcej. Również postanowienie umowy stanowiące część mechanizmu indeksacyjnego, określające sposób oznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia walutowego określa świadczenie kredytobiorcy (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. akt V CSK 382/18). Podobne stanowisko zaprezentowano również w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2012 r., sygn. I CSK 49/12 (co do pojęcia głównych świadczeń stron), 4 kwietnia 2019 r., sygn. III CSK 159/17 oraz z dnia 9 maja 2019 r., sygn. I CSK 242/18.

77. A zatem należy uznać, że w ramach postanowień regulujących główne świadczenia stron umowy kredytu zawartej między powodami i pozwanym mieszczą się też postanowienia regulujące mechanizm waloryzacji kwoty kredytu kursem CHF

Rozdzielenie postanowienia dotyczącego indeksacji a postanowienia dotyczącego spreadu (tabel kursowych banku)

78. W tym miejscu Sąd pragnie zasygnalizować, że jego zdaniem postanowienia umowne przewidujące waloryzację kredytu oraz kurs, po jakim będzie następowało przeliczenie, wspólnie regulują główne świadczenie kredytobiorcy i wprowadzają do umowy element ryzyka kursowego. Rozdzielanie tych postanowień nie jest możliwe, gdyż oba te postanowienia stanowią charakterystyczne elementy umowy kredytu waloryzowanego oferowanego przez pozwanego i eliminacja tylko jednego z nich (dotyczącego spreadów i ustalania wysokości kursów walutowych) nie doprowadziłaby do usunięcia ryzyka kursowego, którego rozkład stanowi główną przyczynę uznania mechanizmu waloryzacji kredytu powodów za sprzeczny z dobrymi obyczajami. O przeciwnym nie może świadczyć stanowisko zajęte przez TSUE w wyroku z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. C-19/020 (I.W. i R.W. przeciwko Bankowi (...) S.A.), które zostało wydane na gruncie odmiennego stanu faktycznego i zdecydowanie innej treści umowy (jak wynika z akapitu nr 23 wyroku, sprawa na kanwie której zwrócono się z pytaniem dotyczyła takiej umowy kredytu, w której zdefiniowano kursy kupna i sprzedaży jako średnie kursy NBP plus marża kupna/sprzedaży, bank nie posługiwał się zatem kursem waluty z własnych tabel).

Główne świadczenia stron a sformułowanie ich w sposób jednoznaczny

79. Jak zostało już wyjaśnione, postanowienia umowne dotyczące głównych świadczeń stron co do zasady wyłączone są spod oceny ich abuzywności. Wyjątek dotyczy postanowień dotyczących głównych świadczeń stron, które nie są określone prostym i zrozumiałym językiem (jednoznaczne), przy czym o zrozumiałości postanowienia umownego nie decyduje możliwość zrozumienia przez konsumenta poszczególnych słów składających się na to postanowienie, lecz możliwość zrozumienia znaczenia tego postanowienia dla wykonywania umowy oraz mechanizmu, które w tym postanowieniu został uregulowany.

80. Warto w tym miejscu przytoczyć stanowisko TSUE przedstawione w wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., sygn. C-212/20, zgodnie z którym okoliczność, że kurs wymiany zmienia się w długim okresie, nie może uzasadniać braku wskazania w postanowieniach umowy oraz w ramach informacji dostarczonych przez przedsiębiorcę w trakcie negocjacji umowy kryteriów stosowanych przez bank w celu ustalenia kursu wymiany mającego zastosowanie do obliczania rat spłaty, co umożliwiłoby konsumentowi określenie w każdej chwili tego kursu wymiany. Wymóg przejrzystości klauzuli dotyczącej stosowanych kursów walut powinien umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę. Sąd odwołuje się również do postanowienia TSUE z dnia 6 grudnia 2021 r., w którym – potwierdzając dotychczasowe orzecznictwo w tym zakresie – Trybunał wskazał, że wymóg przejrzystości warunków umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, które narażają kredytobiorcę na ryzyko kursowe, jest spełniony wyłącznie w sytuacji, gdy przedsiębiorca dostarczył temu kredytobiorcy dokładne i wystarczające informacje odnośnie do ryzyka kursowego pozwalające właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i rozsądnemu przeciętnemu konsumentowi na dokonanie oceny ryzyka potencjalnie znaczących skutków gospodarczych takich warunków umownych dla jego zobowiązań finansowych w trakcie całego okresu obowiązywania tej umowy. W tym względzie okoliczność, że konsument oświadcza, iż jest w pełni świadomy potencjalnych ryzyk wynikających z zawarcia wspomnianej umowy, nie ma sama w sobie znaczenia dla oceny, czy przedsiębiorca spełnił wspomniany wymóg przejrzystości.

81. W świetle powyższego postanowienia umowne dotyczące głównych świadczeń stron umowy kredytu należy ocenić jako sformułowane w sposób nietransparentny. W momencie zawierania przez powodów umowy nie mogli się oni w żaden sposób dowiedzieć o zasadach kształtowania przez pozwanego kursu walutowego. Nie wyjaśniono powodom konkretnego sposobu funkcjonowania mechanizmu waloryzacji i że jego skutkiem będzie także wzrost kapitału kredytu, a kwota ich zobowiązania wyrażona w PLN z biegiem lat może nie maleć. Konstrukcja kredytu waloryzowanego nie jest bowiem na tyle prosta i nieskomplikowana, że przeciętny, rozsądny konsument mógłby ją zrozumieć już tylko na podstawie omawianych postanowień umowy kredytu i uświadomić sobie wszystkie konsekwencje ryzyka wynikającego z wahaniami kursów walut w skali kilkudziesięciu lat, na które została zawarta umowa kredytu. Z tego, że dla osoby o przeciętnym doświadczeniu życiowym jest oczywiste, że kursy walut podlegają na przestrzeni czasu pewnym zmianom, nie można wyprowadzać wniosku, że wiedza o konsekwencjach waloryzacji kursem waluty obcej jest w równym stopniu powszechna i łatwa do zrozumienia. Nadto sama treść regulaminu obowiązującego w dniu zawarcia umowy nie dawała bliższych informacji o tym jak bank kształtuje kursy waluty. Brak w nim było przede wszystkim istotnej definicji spreadu walutowego, z którym to pojęciem powodowie zapoznali się dopiero w 2009 r. gdy zawierali aneks z bankiem.

82. Ze względu na powyższe Sąd uznał, że postanowienia umowy kredytu i regulaminu wprowadzające mechanizm indeksacji, choć dotyczą głównego świadczenia stron, mogą podlegać ocenie pod kątem przesłanek z art. 385¹ k.c.

Rażące naruszenie interesów konsumenta i sprzeczność z dobrymi obyczajami w przypadku klauzul waloryzacyjnych

83. Rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków wynikających z umowy na jego niekorzyść, skutkującą niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelnym traktowaniem (wyroki SN z dnia 3 lutego 2006 r., sygn. I CK 297/05; z dnia 15 stycznia 2016

r., sygn. I CSK 125/15; z dnia 27 listopada 2015 r., sygn. I CSK 945/14; z dnia 30 września 2015 r., sygn. I CSK 800/14; z dnia 29 sierpnia 2013 r., sygn. I CSK 660/12).

84. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 4 września 2020 r., sygn. V ACa 44/19, w przypadku umów indeksowanych czy denominowanych waluta obcą sąd dokonując oceny przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta powinien mieć przede wszystkim na uwadze narzucony przez przedsiębiorcę mechanizm kontraktowy kształtowania praw i obowiązków kredytobiorcy z uwzględnieniem ryzyka, na jakie został narażony zawierając umowę obejmującą postanowienie abuzywne umożliwiające Bankowi jednostronne ustalanie i kształtowanie w toku wykonywania umowy kursu walutowego. O sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącym naruszeniu interesów konsumenta świadczy także to, że kredytobiorca o poziomie zadłużenia i wysokości należnej raty dowiaduje się w istocie po jej spłaceniu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 grudnia 2020 r., sygn. I ACa 745/19).

85. Sąd w pełni zgadza się z zacytowanymi poglądami przyjętymi w dwóch wyrokach Sądów Apelacyjnych, odnotowując, że aktualnie stanowisko to jest podzielane również w wielu innych judykatach (których cytowanie i wyliczanie byłoby zbędne i tylko zwiększałoby obszerność niniejszego uzasadnienia nie wzbogacając go). Istotną okolicznością wpływającą na ocenę mechanizmu indeksacji kursem waluty obcej jest rozkład ryzyk obciążających obie strony umowy. Powodowie mieli obowiązek zapewniać na koncie środki wystarczające do spłaty rat, choć jej wysokość konkretyzowała się dopiero w chwili pobrania kwoty z konta do spłaty. Oznacza to, że nawet gdyby chcieli oni zachować najdalej idącą staranność przy spłacie kredytu nie mogliby ustalić wysokości raty samodzielnie, gdyż kursy walut mogły być przez bank ogłaszane kilkakrotnie w ciągu dnia (żadne ograniczenie częstotliwości publikacji tabel nie wynika z zebranych w sprawie dokumentów, ani tym bardziej z treści umowy) w zależności od sytuacji na rynku. Sprawdzenie kursu waluty w dniu spłaty przed godziną 09:50 nie dawało żadnej gwarancji, że taki kurs do tej oznaczonej w umowie godziny nie ulegnie zmianie.

86. Powodowie w wyniku zawarcia umowy poddali się także znaczącemu ryzyku wynikającemu z wahań kursu walutowego, którego sobie nie uświadamiali i co do którego pozwany nie przedstawił wyczerpujących informacji. Zapewnienia o stabilności kursu franka szwajcarskiego nie były adekwatne do faktycznych możliwości przewidzenia wahań kursu walutowego i mogły wywoływać fałszywe przekonanie, że kurs tej waluty utrzyma się przez cały okres spłaty kredytu na mniej więcej tym samym poziomie lub wahania będą stosunkowo niewielkie. Brak dowodów, by bank zweryfikował w jakiś sposób wyobrażenia powodów o skali możliwych wahań waluty i wyprowadzał ich z błędu co do tego, w jakim stopniu kurs CHF może ulec zmianie. Należy przy tym odnotować, że, jak wynika z twierdzeń pozwanego zawartych w odpowiedzi na pozew, kursy walut zależą od wielu różnych czynników, rynkowych i pozarynkowych, przewidywalnych, mało przewidywalnych i zgoła nieprzewidywalnych. Przez okres, na jaki zawierane były kredyty hipoteczne, czyli 20-40 lat (w tym przypadku – 30 lat), ryzyko nagłej i niekorzystnej dla kredytobiorców zmiany kursu walut nie mogło zostać uznane za pomijalne lub niemożliwe do przewidzenia. Pozwany nie podjął starań (a przynajmniej nie udokumentował tego i nie udowodnił), by powodom przedstawiono np. symulacje wysokości rat ale też kwoty pozostałej do spłaty kredytu w PLN w razie drastycznego umocnienia się CHF. Przedstawiona wraz z umową symulacja przedstawiała wariant raty zakładający wzrost kursu tej waluty, ale o 30 groszy – gdy tymczasem rzeczywiste wahania kursowe CHF w okresie kilku lat od zawarcia umowy były znacznie większe.

87. Rozkład ryzyka związanego z kursem walutowym godzi w dobre obyczaje również z tego powodu, że obie strony umowy mają zupełnie inne możliwości ograniczania tego ryzyka i zaradzenia sobie z sytuacją, gdy to ryzyko już się ziści. Bank, jako podmiot dysponujący bardzo dużym kapitałem, w celu ograniczania swoich ryzyk dokonywał transakcji walutowych na rynku międzybankowym – czyli czegoś, co i tak mieściło się w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Powodowie natomiast mieli zdecydowanie mniejsze możliwości radzenia sobie z negatywnymi skutkami ryzyka kursowego – wzrost wysokości miesięcznej raty o kilka, kilkadziesiąt procent mógł wpływać na ich domowy budżet, przy czym wzrost ten nie dał się łatwo przewidzieć (wystarczyło, że w dniu spłaty raty kurs waluty znacząco wyższkował – stabilność kursu przez wszystkie pozostałe dni nie miała dla wysokości raty żadnego znaczenia).

88. O rażącem naruszeniu interesów konsumenta i dobrych obyczajów świadczy ponadto zastrzeżenie dla banku prawa do swobodnego określania wysokości kursu waluty na potrzeby waloryzacji rat kredytu. Jak już zostało to wyżej wyjaśnione, w przypadku oceny postanowień umowy wiążących konsumenta jako niedozwolonych należy jej dokonywać na chwilę zawarcia umowy, bez uwzględniania późniejszych zachowań stron i w szczególności sposobu korzystania przez strony z przewidzianych w niej uprawnień. Tym samym szeroko podnoszona przez pozwanego okoliczność, że ustalał swoje tabele kursowe na zasadach rynkowych i nie można mu zarzucić w tym zakresie dowolności, nie może rzutować na ocenę abuzywności postanowień umownych dotyczących waloryzacji. Dla tej oceny liczy się to, że umowa kredytu w chwili jej zawarcia nie określała żadnych zasad określających kształtowania kursu walut i nie odnosiła go do mierzalnych, obiektywnie istniejących wskaźników niezależnych od stron umowy. Jak już zostało wspomniane, informacja na temat tabel kursowych zawarta w regulaminie miała charakter bardzo ogólny i opisowy, nie pozwalający w istocie na wykorzystaniu zawartych w niej informacji w celu samodzielnego ustalenia kursu przez kredytobiorcę albo zweryfikowania kursu ustalonego przez bank.

89. Opisane stanowisko dotyczące niedozwolonego charakteru postanowienia umownego i regulaminowego skutkującego możliwością swobodnego kształtowania tabeli kursowych przez bank i istnieniem „spreadu” jest przyjmowane w aktualnym orzecznictwie sądowym (wedle wiedzy Sądu) niemalże jednogłośnie, por np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. akt V CSK 382/18: W związku z tym warto przede wszystkim zwrócić uwagę, że w świetle dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie powinno budzić wątpliwości, iż postanowienia § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a i § 9 ust. 2 (zd. 3) Umowy mają charakter niedozwolony, uznaje się bowiem, iż określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14 (OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 (nie publ.), z dnia 19 września 2018 r., I CNP 39/17, nie publ., z dnia 24 października 2018 r., II CSK 632/17, nie publ., z dnia 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, nie publ., z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, nie publ., z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, nie publ., z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, nie publ.), a także np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2020 r., sygn. VI ACa 27/19 czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2017 r., sygn. V CSKP 49/21.

90. Wejście w życie „ustawy antyspreadowej” nie uchyliło istnienia wszystkich powyższych okoliczności skutkujących uznaniem klauzul waloryzacyjnych za rażąco naruszające interes konsumenta i dobre obyczaje. Ciągłe pomiędzy stopniem ryzyka obciążającym powodów i pozwanego istnieje dysproporcja, której ci pierwsi nie mogli w pełni przewidzieć w momencie zawarcia umowy. Przyznanie kredytobiorcy ustawowego uprawnienia do spłaty kredytu w walucie waloryzacji nie zmienia faktu, iż przeliczanie kwoty kredytu z PLN na franki szwajcarskie zostało dokonane na podstawie kursu waluty, co do którego bank nie przedstawił skonkretyzowanych, precyzyjnych zasad określania.

Skutki niedozwolonego charakteru postanowień umownych dotyczących mechanizmu waloryzacji kredytu

91. Dotychczasowe rozważania należy podsumować w ten sposób, że postanowienia umowne oraz regulaminowe wprowadzające mechanizm waloryzacji kredytu kwotą CHF nie były z powodami uzgodnione indywidualnie, określały główne świadczenia stron, były nietransparentne (nie były jednoznaczne) oraz rażąco naruszały ich interes jako konsumentów i godziły w dobre obyczaje. Tym samym postanowienia te należało uznać za niewiążące powodów, tzn. obarczone bezskutecznością do czasu ewentualnego ich zatwierdzenia pomimo świadomości ich niedozwolonego charakteru. Konieczne staje się zatem rozważenie, jakie skutki dla obowiązywania umowy kredytu waloryzowanego CHF ma bezskuteczność klauzul waloryzacyjnych.

92. Sąd w niniejszej sprawie zgadza się z tymi poglądami wyrażanymi w orzecznictwie, które wskazują, że odpadnięcie klauzul waloryzacyjnych z umowy kredytu CHF powoduje bezskuteczność całej umowy. Umowa ta na skutek odpadnięcia tych klauzul traciłaby swój charakter i stawała się umową, która nie była objęta zgodnymi oświadczeniami stron. Nie istnieje bowiem w polskim prawie żaden przepis dyspozytywny, którym można by tego rodzaju klauzulę waloryzacyjną uzupełnić. Odrzucić należy proponowane niegdyś nawet przez Sąd Najwyższy

propozycje, aby w drodze dalekiej analogii sięgać np. do przepisów ustawy – Prawo wekslowe. Ewidentnie przepisy tej ustawy nie służą uzupełnianiu umów kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej i nie zawierają przepisów dyspozytywnych dotyczących umów kredytu. Wykładnia dopuszczająca uzupełnianie treści umów zawierających niedozwolone postanowienia przepisami ustaw dotyczącymi wręcz innej dziedziny życia gospodarczego byłaby sprzeczna z przepisami Dyrektywy w takim rozumieniu, jakie przyjmuje TSUE (dopuszczający zastąpienie klauzul przepisami dyspozytywnymi lub mającymi zastosowanie, jeśli strony wyrażą na to zgodę – por. np. wskazany wcześniej wyrok C-212/20).

93. Przepisem dyspozytywnym względem umowy kredytu waloryzowanego CHF nie może być również art. 358 § 2 k.c. Przepis ten uzyskał brzmienie „Wartość waluty obcej określa się według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna stanowi inaczej. W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia w walucie polskiej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia, w którym zapłata jest dokonana” dnia 24 stycznia 2009 r. (Dz.U. z 2008 r., Nr 228, poz. 1506), czyli już po zawarciu przez strony niniejszej sprawy umowy kredytu. Nie jest bowiem wykluczone uzupełnienie umowy przepisami zapewniającymi przywrócenie równości stron przyjętymi przez ustawodawcę już po zawarciu danej umowy (por. wyrok TSUE z dnia 14 marca 2019 r., D. przeciwko (...), sygn. C-118/17). Rzecz w tym, że przepis ten odnosi się do hipotezy i dyspozycji normy prawnej wyrażonej w § 1 tego artykułu, która ma na celu umożliwienie dłużnikowi spełnienie świadczenia wyrażonego w walucie obcej w walucie polskiej. Tymczasem zgodnie z umową kredytu wiążącą strony zarówno kwota kredytu, jak i poszczególne raty były uiszczane w walucie polskiej, a sporządzenie harmonogramu spłat w CHF było elementem mechanizmu waloryzacji. Świadczenia powodów oraz pozwanego były zatem od początku wyrażone w walucie polskiej i nie zachodziła sytuacja, w której art. 358 § 1 k.c. mógł znaleźć zastosowanie. Art. 358 § 2 nie może być odczytywany jako przepis wprowadzający uniwersalny miernik waloryzacji w razie zastrzeżenia w umowie waloryzacji kursem waluty obcej.

94. Tym bardziej nie może za taki przepis dyspozytywny zostać uznany art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim. Przepis ten przyznaje NBP wyłącznie kompetencję do określania kursów walut, w żaden sposób nie określając ich zastosowania.

95. Jak już wcześniej wspomniano, wykluczone jest zastępowanie niedozwolonych postanowień umownych przepisami o charakterze ogólnym, odwołującymi się do ustalonych zwyczajów, zasad słuszności, uznania sędziego, itp. Sąd nie może zatem dokonać eliminacji klauzuli dotyczącej tabel kursowych banku z umowy wiążącej strony ze skutkiem w postaci uzupełnienia umowy postanowieniem wynikającym z ustalonych zwyczajów czy zasad współzycia społecznego (art. 56 k.c., art. 353¹ k.c.). Nie ma zatem ustawowych podstaw, by postanowienia przewidujące korzystanie z tabel kursowych banku zastąpić np. dokonywaniem waloryzacji w oparciu o średni kurs rynkowy lub też średni kurs ogłaszany przez NBP jako wyrażające ustalone zwyczaje czy zasady uczciwego obrotu.

96. Zdaniem Sądu przeciwnego stanowiska nie należy wprowadzać z wyroku TSUE z dnia 2 września 2021 r., sygn. C-932/19. Sąd nie kwestionuje twierdzenia, że uznanie umowy za nieważną powinno nastąpić dopiero wówczas, gdy niedozwolone postanowienie umowne nie może zostać zastąpione przez dyspozytywne przepisy prawa krajowego. Należy jednak zauważyć zasadniczą różnicę pomiędzy ustawodawstwem polskim a węgierskim, które to stanowiło tło orzeczenia C-932/19 (jak też np. wcześniejszego wyroku w sprawie D.). Jak wyżej wskazano, w polskim prawodawstwie brakuje przepisu prawa krajowego, który wskazywałby właściwy kurs waluty w przypadku spłacania rat kredytów indeksowanych, a art. 358 § 2 k.c. dotyczy innych sytuacji. Tymczasem w prawie węgierskim funkcjonują przepisy (przyjęte w pewnym sensie w wyniku wyroku K.) wprost odnoszące się do umów kredytów waloryzowanych kursem waluty obcej i w sposób nie budzący wątpliwości oznaczają tabele kursowe narodowego banku W. jako wiążące na ich potrzeby (por. nb 9 wyroku C-932/19). Z wyroku tego wynika przede wszystkim to, że krajowy prawodawca może wprowadzić przepisy współkształtujące umowy kredytów waloryzowanych mające na celu utrzymanie ich w mocy i wyeliminowanie niedozwolonych postanowień (nie ma więc przeszkody do wprowadzenia takich rozwiązań w stosunku do umów, które już zostały zawarte). Jak wiadomo polski ustawodawca na wprowadzenie żadnych takich

rozwiązań się nie zdecydował, w związku z czym sądy muszą operować na podstawie istniejących przepisów, w niewielkim zakresie odnoszących się do umów waloryzowanych kursem walut obcych.

Niedopuszczalność utrzymania umowy jako kredytu złotowego oprocentowanego z wykorzystaniem wskaźnika LIBOR

97. Sąd stoi ponadto na stanowisku, że nie jest dopuszczalne utrzymanie umowy poprzez eliminację klauzul waloryzacyjnych i uznanie kredytu za klasyczny kredyt złotowy, ale oprocentowany z wykorzystaniem wskaźnika LIBOR.

98. Jak już wcześniej wskazano, eliminacja takiej klauzuli z umowy kredytu wiążącej strony pozbawiałaby ją jej charakterystycznego elementu – ryzyka walutowego. Nie można byłoby stwierdzić, że umowa w postaci kredytu złotowego oprocentowanego z użyciem LIBOR była objęta zgodnym oświadczeniem woli stron – a zwłaszcza strony pozwanej, która podnosi, że oprocentowanie kredytu złotowego z wykorzystaniem tej stawki nie ma żadnego uzasadnienia ekonomicznego i z tego powodu nigdy nie znajdowało się w ofercie banku.

99. Sąd podziela tym samym stanowisko zaprezentowane przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w m. in. w wyrokach z dnia 29 stycznia 2020 r., sygn. I ACa 67/19; z dnia 30 grudnia 2019 r., sygn. I ACa 697/18, a także wyroku z dnia 16 czerwca 2020 r., sygn. I ACa 540/19, w którym wskazano, że nie jest możliwe przekształcenie umowy kredytu indeksowanego w umowę o kredyt złotowy, z pozostawieniem oprocentowania według stawek LIBOR. Taka ingerencja byłaby bowiem przekształceniem umowy w stosunek prawny niezgodny z intencją stron. Nadto kredyt indeksowany z oprocentowaniem charakterystycznym dla waluty obcej po wyeliminowaniu zapisów o sposobie wyliczania jego rat, nie stanie się, zdaniem Sądu Apelacyjnego, automatycznie kredytem złotówkowym oprocentowanym jak dla zobowiązań w walucie obcej, co więcej tego typu instrumenty w ogóle nie występują na rynku i trudno byłoby oszacować, jakie byłyby dla stron skutki ekonomiczne pozostawienia tego typu umowy. Podobny pogląd przedstawił również Sąd Najwyższy w swoim wyroku z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. V CSK 382/18.

100. Co więcej, zdaniem Sądu istotny jest też argument podniesiony przez Sąd Okręgowy w Warszawie m. in. w wyroku z dnia 20 grudnia 2019 r., sygn. XXV C 1597/17 czy 7 kwietnia 2021 r., sygn. XXVIII C 33/2021, a dotyczący niezgodności kredytu złotowego oprocentowanego stawką LIBOR z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa unijnego zawartymi w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) (...) z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy (...) i (...) oraz rozporządzenie (UE) nr (...) (rozporządzenie (...)). Zgodnie z art. 29 ust. 1 tego rozporządzenia podmiot nadzorowany (w tym bank) może stosować w Unii wskaźnik referencyjny lub zestaw wskaźników referencyjnych, jeżeli wskaźnik referencyjny opracowuje administrator mający siedzibę lub miejsce zamieszkania w Unii i wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 36, lub wskaźnik referencyjny, który wpisano do rejestru, o którym mowa w art. 36. Podmiot nadzorowany może również stosować zamiennik wskaźnika referencyjnego wyznaczony zgodnie z art. 23b lub 23c (art. 29 ust. 1a rozporządzenia). Nie powielając całego wyводу zawartego w wyroku Sądu Okręgowego należy odnotować jego konkluzję, zgodnie z którą wskaźnik LIBOR jest obliczany jedynie dla 5 walut, w tym euro. Oświadczenie administratora złożone zgodnie z art. 27 rozporządzenia przewiduje, że LIBOR jest obliczany dla euro, dolara amerykańskiego (USD, franka szwajcarskiego (CHF) funta brytyjskiego (GBP) oraz jena japońskiego (JPY). Biorąc pod uwagę, że od 1 stycznia 2020 r. stosowanie wskaźnika nie wpisanego do rejestru prowadzonego na podstawie art. 36 rozporządzenia (...) jest zabronione, zaś zarejestrowany administrator określa sposób zastosowania tego wskaźnika, należy stwierdzić, że rozporządzenie zabrania również zastosowania stawki LIBOR jako wskaźnika referencyjnego dla wierzytelności wyrażonych w złotym polskim. Prowadzi to do wniosku, że umowa kredytu hipotecznego w PLN oprocentowana według wskaźnika LIBOR byłaby sprzeczna z powołanym rozporządzeniem, a zatem nieważna z mocy art. 58 § 1 k.c.

101. Dodać należy, że w związku z zakończeniem publikacji wskaźnika LIBOR Komisja Europejska wyznaczyła jego zamiennik – stopę składaną (...) (Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (...) z 14 października 2021 r. w sprawie wyznaczenia ustawowego zamiennika dla niektórych terminów zapadalności stopy LIBOR dla franka

szwajcarskiego (CHF LIBOR). Możliwość zastąpienia umownego składnika ogólnie innym wskaźnikiem wzbudziła pewne kontrowersje i, wedle zapowiedzi zamieszczonej w mediach¹, rozporządzenie to będzie przedmiotem skargi kierowanej do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Tym bardziej przekonuje to Sąd o niemożności podtrzymania trwania umowy i uzasadnia stanowisko powodów, którzy oświadczyli, że godzą się na skutki uznania umowy za nieważną.

102. W toku postępowania pozwany zarówno w odpowiedzi na pozew, jak i w załącznikach do niej przekonywał o niemożności „odfrankowienia” kredytu, tj. uznania go za kredyt złotowy ale oprocentowany z uwzględnieniem wskaźnika LIBOR. Nie jest więc tak, że uznanie umowy kredytu za nieważną z uwagi na niedozwolony charakter jej istotnych postanowień stanowi orzeczenie „na życzenie” konsumenta – także pozwany w sprawie przekonywał, że nie jest możliwe funkcjonowanie umowy w sposób, w którym pozbawienie umowy jej postanowień dot. indeksacji nadałoby jej charakter czysto złotówkowy, ale oprocentowany jak kredyt w CHF. Sąd w tym zakresie stanowisko pozwanego banku uwzględnił. Zdaniem Sądu w przypadku takiej umowy, jak zawarta w niniejszej sprawie, zachodzi obiektywna przyczyna uznania jej za nieważną, spełniając tym samym wymóg, o którym mowa w pkt 3 sentencji wyroku TSUE z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. C-19/20. Wyrok ten, notabene, zdaniem Sądu nie wprowadza istotnych nowości w orzecznictwie TSUE na temat kredytów indeksowanych/denominowanych, w szczególności co do istnienia w polskim prawie przepisów które mogą zastąpić niedozwolone klauzule w umowach zawartych z konsumentami – kwestię tę TSUE pozostawił analizie sądowi krajowemu na gruncie prawa krajowego.

Możliwość spłaty zobowiązania w CHF i zawarcie aneksu w tym przedmiocie

103. Zawarcie aneksu, na podstawie którego powodowie mieli możliwość spłacania kredytu w CHF, nie uchyliło abuzywności klauzul dotyczących indeksacji znajdujących się w umowie i nie pozbawiło ich prawa do powoływania się na ich niedozwolony charakter. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 maja 2019 r., sygn. I CSK 242/18, powołując się na orzecznictwo TSUE, konsument może udzielić następnie „świadomej, wyraźnej i wolnej zgody” na postanowienie niedozwolone i w ten sposób jednostronnie przywrócić mu skuteczność. Jak natomiast wskazano w uzasadnieniu uchwały 7 sędziów z 20 czerwca 2018 r., sygn. III CZP 29/17, zgoda konsumenta musi być jednoznacznie, wyraźnie i stanowczo ukierunkowana na sanowanie wadliwego postanowienia. Wyrażenie zgody na zmianę umowy przez wyeliminowanie niedozwolonego postanowienia (zastąpienie go innym, uzupełnienie itp.) - choćby zmiana ta była indywidualnie uzgodniona - nie może być traktowane samo przez się jako wyraz woli sanowania wadliwego postanowienia ze skutkiem *ex tunc*.

104. W niniejszej sprawie z zawartego przez strony aneksu do umowy wynika wyłącznie chęć zmiany waluty, w jakiej spłacany będzie kredyt, a nie zawarcie kolejnej umowy kredytu z równoczesną spłatą poprzedniego kredytu. Nie wynika z niego, aby powodowie zrzekli się dotychczas przysługujących im roszczeń związanych z niedozwolonym charakterem postanowień umowy lub aby jednoznacznie i stanowczo akceptowali przyjęcie na siebie zobowiązania pomimo bezskuteczności wcześniej zawartej umowy.

Bezskuteczność umowy kredytu

105. Niemożność utrzymania umowy kredytu waloryzowanego bez abuzywnych klauzul waloryzacyjnych, jak wyżej wyjaśniono, musi prowadzić do uznania za bezskuteczną całość umowy kredytu.

106. Jak szeroko wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 maja 2021 r., podsumowującej dotychczas prezentowane w orzecznictwie stanowisko na ten temat, taka wadliwość umowy zawartej z konsumentem przywodzi na myśl tzw. sankcję bezskuteczności zawieszony, która - odnoszona do umowy jako takiej - polega na tym, że dotknięta nią umowa (tzw. czynność kulejąca albo niezupełna) nie wywołuje zamierzonych skutków (z mocy samego prawa, od początku, co sąd powinien uwzględnić z urzędu), w szczególności nie rodzi obowiązku spełnienia uzgodnionych świadczeń, lecz, w odróżnieniu od umowy nieważnej, może skutki te następnie wywołać z mocą wsteczną w razie złożenia sanującego oświadczenia woli (jednej ze stron albo osoby trzeciej), a w razie odmowy jego złożenia albo upływu czasu na jego złożenie - staje się definitywnie bezskuteczna, czyli nieważna. Bezskuteczność zawieszona różni się od nieważności także tym, że oświadczenia woli stron zachowują w okresie zawieszenia swą moc

prawną, tj. mogą być podstawą powstania skutków prawnych w przyszłości, a przynajmniej jedna ze stron, które złożyły swe oświadczenia woli, traci możliwość samodzielnego decydowania o tym, czy skutki te powstaną, nie może swobodnie odwołać swego oświadczenia woli i w tym sensie, pozostając w stanie niepewności, jest nim „związana”. Konsument może wyrazić swą zgodę na niedozwolone postanowienie zarówno w toku sporu przed sądem, jak i pozasądowo, jednakże w obu przypadkach będzie to skuteczne tylko wtedy, gdy został wyczerpująco poinformowany o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą definitywna nieskuteczność (nieważność) tego postanowienia. Należycie poinformowany konsument może też podjąć decyzję przeciwną (odmówić zgody), co spowoduje trwałą bezskuteczność (nieważność) niedozwolonego postanowienia (wraz z możliwą konsekwencją w postaci trwałej bezskuteczności umowy). Wzgląd na pewność prawa nakazuje także przyjąć, że swą zgodę konsument powinien wyrazić w rozsądnym czasie od udzielenia mu należytej informacji. Jeżeli tego nie uczyni, niedozwolone postanowienie stanie się trwale bezskuteczne (nieważne).

107. Powodowie zostali pouczeni o możliwości uznania umowy kredytu za nieważną, skutku w postaci obowiązku zwrotu otrzymanej kwoty kredytu oraz możliwości dochodzenia przez bank dalszych kwot tytułem zwrotu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału na rozprawie w dniu 6 grudnia 2022 r. Powodowie oświadczyli, że godzą się z ewentualnym uznaniem umowy kredytu za nieważną. Tym samym powodowie nie wyrazili chęci utrzymania w mocy postanowień umownych i umowy kredytu jako całości, w związku z czym umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna i należy ją traktować jako nieważną od samego początku.

Ustalenie nieistnienia stosunku prawnego

108. Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

109. Sąd wskazał we wcześniejszej części uzasadnienia, iż sporna umowa jest umową trwale bezskuteczną (nieważną), co powoduje, że stosunek prawny wynikający z tejże umowy pomiędzy powodami a pozwanym nie istnieje. Tym samym, pierwsza z przesłanek wynikająca z treści art. 189 k.p.c. tj. merytoryczna zasadność żądania została spełniona.

110. Spełniona została także druga z tychże przesłanek, dotycząca istnienia interesu prawnego po stronie powodów do wytoczenia powództwa w takim właśnie zakresie. Interes prawny powodów przejawia się bowiem w dążeniu do ustalenia ważności bądź nie zawartej umowy kredytu. „Poprzez wydanie przez Sąd orzeczenia ustalającego nieważność umowy (stwierdzającego nieistnienie stosunku prawnego wynikającego z umowy), zniesiona zostaje na moment orzekania niepewność stanu prawnego, a co za tym idzie wątpliwości stron postępowania co do ważności łączącego ich stosunku prawnego” (wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 24 czerwca 2021 r., sygn. akt XXV C 876/19, Lex nr 3219701).

111. Stwierdzenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z nieważnej umowy, która była przez obie strony faktycznie wykonywana, usunie spór pomiędzy stronami i wyjaśni ich wzajemną sytuację prawną w stopniu, którego nie zrealizuje wyłącznie orzeczenie o obowiązku zapłaty. Powodowie będą mogli powołać się na orzeczenie ustalające nieważność umowy np. w odpowiedzi na żądanie pozwanego dalszego spłacania rat kredytu czy w celu wykreślenia hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie zobowiązania umownego..

112. Sąd uznał więc za w pełni zasadne żądanie wyrażone w pkt 1 roszczenia głównego i ustalił nieistnienie pomiędzy powodami a pozwanym bankiem stosunku prawnego w związku ze stwierdzeniem nieważności umowy kredytu z dnia 4 grudnia 2007 r.

Podstawa prawna do zasądzenia kwoty dochodzonej pozwem wyrażonej w pkt 2 roszczenia głównego

113. W myśl art. 410 §§ 1 i 2 k.c., przepisy artykułów poprzedzających [dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia] stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa

świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

114. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że jeżeli w następstwie zastosowania przedstawionych reguł umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (nieważna), świadczenia spełnione na jej podstawie powinny być postrzegane jako świadczenia nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. (tak w cytowanej już uchwale z dnia 7 maja 2021 r. i wzmiankowanych tam orzeczeniach). Świadczenia obu stron są przy tym od siebie niezależne i mogą być dochodzone przez każdą ze stron odrębnie lub podlegać potrąceniu. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 lutego 2021 r., sygn. III CZP 11/20, wykluczył ponadto, aby żądanie konsumenta o zwrot środków wpłaconych bankowi tytułem rat traktować jako niepodlegające zwrotowi na podstawie art. 411 pkt 4 k.c. Nie mamy bowiem w omawianej sytuacji do czynienia z sytuacją, w której raty były uiszczane na poczet niewymagalnego roszczenia banku o zwrot świadczenia nienależnego (kwoty wypłaconej tytułem nieważnej umowy kredytu), lecz na poczet (istniejącego w przekonaniu stron, nie na gruncie prawnym) zobowiązania kredytowego. Jeżeli skutek nieważności umowy (w tym umowy kredytu) stosunek ów i obowiązek nie powstały, zapłata zmierzająca do jego umorzenia stanowi świadczenie nienależne i nie może być zakwalifikowana jako świadczenie należne w ramach innego zobowiązaniowego stosunku prawnego (w tym z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia), o częściowo zbieżnym przedmiocie świadczenia. Sprzeciwia się temu nie tylko brak woli umorzenia tego zobowiązania, ale również brak podstaw po stronie odbiorcy (np. banku), aby inaczej rozumieć działanie świadczącego.

115. Sąd podziela także zdanie Sądu Najwyższego co do tego, że nie przekonuje ponadto ogólna teza, że konsument spłacający kredyt udzielony mu na podstawie umowy dotkniętej nieważnością, czyni zadość zasadom współzycia społecznego w rozumieniu art. 411 pkt 2 k.c. Przepis ten jest w orzecznictwie interpretowany wąsko i stosowany w praktyce w odniesieniu do świadczeń quasi-alimentacyjnych czy związanych ze stosunkiem pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 286/10). Nie ma zaś potrzeby sięgania do niego w sytuacji, w której wzbogacony środkami pieniężnymi wypłaconymi przez bank w wykonaniu nieważnej umowy kredytu jest prawnie (a nie tylko moralnie) zobowiązany do jej zwrotu. Bank jest ponadto świadomym uczestnikiem obrotu prawnego (zapewne bardziej niż przeciętny konsument) i dysponuje pewnymi instrumentami prawnymi służącymi zabezpieczeniu swoich interesów w zaspokojeniu własnej wierzytelności wobec konsumenta-kredytobiorcy.

116. W przypadku uiszczania świadczeń na poczet bezskutecznej umowy kredytu, którą kredytobiorca poczytywał za zawartą i wiążącą, a następnie odmówił przywrócenia jej skuteczności, zachodzi zdaniem Sądu przypadek wskazany w art. 411 pkt 1 k.c. – spełnienie świadczenia w wykonaniu nieważnej czynności prawnej.

117. Roszczenie główne o zapłatę dochodzone pozwem – tj. 52 894,94 zł tytułem wpłaconych na poczet umowy rat kapitałowo-odsetkowych w polskich złotych w okresie od 8 sierpnia 2011 r. do 7 sierpnia 2013 r. włącznie – okazało się udowodnione i nieprzedawnione w całości. Do żądań tych miał zastosowanie 10-letni (tj. przed skróceniem okresu przedawnienia do 6 lat nowelizacją z 2018 r.) okres przedawnienia, a pozew został wniesiony przed jego upływem. Zdaniem Sądu w oczywisty sposób nie miał zastosowania do roszczeń powodów trzyletni termin przedawnienia przewidziany dla świadczeń okresowych. Każda z uiszczonych przez powodów rat rodziła odrębne roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia, a nie składały się na jedną całość w ramach jednego stosunku zobowiązaniowego.

118. Należy przy tym podkreślić, iż w niniejszej sprawie nie zachodziła solidarność po stronie powodowej. Zobowiązanie jest bowiem solidarne jedynie wówczas kiedy to wynika z przepisów prawa albo z czynności prawnej. Natomiast powodowie dochodzili w niniejszym procesie roszczenia w oparciu o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. W przypadku roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia ustawa nie określa, aby zobowiązanie miało charakter solidarny, nadto również Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie wskazuje, aby wierzytelności małżonków miały charakter solidarny. Dlatego też wyrażona w pkt 2 wyroku kwota została zasądzona na rzecz powodów w sposób niepodzielny (z racji pozostawania przez nich w małżeńskiej wspólności majątkowej).

Odsetki

119. Początek biegu roszczenia odsetkowego wiąże się z kwestią wymagalności roszczenia konsumenta o zwrot kwot wpłaconych bankowi na poczet nieważnej (bo zawierającej abuzywne postanowienia w kluczowych kwestiach) umowy.

120. W orzecznictwie szeroko prezentowany jest pogląd, że roszczenie konsumenta o zwrot wpłaconych kwot tytułem rat kredytu jest po prostu świadczeniem bezterminowym, którego wymagalność aktualizuje się w momencie wezwania do zapłaty (art. 455 k.c.).

121. Zdecydowanie mniej liczne są orzeczenia, w których zaprezentowano inny pogląd, akcentujący odmienną sytuację konsumenta w sytuacji bezskuteczności istotnych postanowień umowy od sytuacji strony umowy nieważnej od samego początku. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 22 grudnia 2020 r., sygn. I ACa 745/19, powołując się na pogląd prof. E. Ł., wskazał, że w ostatnim okresie wyrażone jest stanowisko, według którego wyrok sądowy "unieważniający" analogiczną jak w niniejszej sprawie umowę kredytową indeksowaną kursem (...) ma charakter konstytutywny, a nie deklaracyjny. Koncepcja prawnokształtującego (konstytutywnego) skutku wyroku sądu krajowego stwierdzającego nieważność umowy kredytowej opiera się na wskazaniu Trybunału Sprawiedliwości UE w wyroku w sprawie C-260/18 dotyczącym kredytów frankowych dopuszczającym możliwość "unieważnienia" umowy na skutek żądania konsumenta świadomego wszystkich wynikających stąd konsekwencji. Podstawą rozliczeń stron będzie wówczas art. 410 § 2 zd. 2 k.c. odnoszący się do sytuacji gdy podstawa prawna świadczenia odpadła w czasie trwania umowy (E. Ł. oraz M. K., Rzeczpospolita z 7 i 8 października 2019 r.).

122. W kilkakrotnie już wspomnianej uchwale z dnia 7 maja 2021 r. Sąd Najwyższy opowiedział się za traktowaniem umowy, której istotne postanowienia stanowią klauzule niedozwolone, za objętą sankcją bezskuteczności zawieszanej. Bezskuteczność ta trwa do czasu, aż konsument definitywnie potwierdzi wolę związania się umową zawierającą niedozwolone postanowienia (umowa wówczas staje się w pełni skuteczna) lub kategorycznie tego odmówi (umowa staje się wówczas trwale bezskuteczna, czyli nieważna). Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że konsument może wyrazić swą zgodę na niedozwolone postanowienie zarówno w toku sporu przed sądem, jak i pozasądowo, jednakże w obu przypadkach będzie to skuteczne tylko wtedy, gdy został wyczerpująco poinformowany o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą definitywna nieskuteczność (nieważność) tego postanowienia. Względem na pewność prawa nakazuje także przyjąć, że swą zgodę konsument powinien wyrazić w rozsądnym czasie od udzielenia mu należytej informacji. Jeżeli tego nie uczyni, niedozwolone postanowienie stanie się trwale bezskuteczne (nieważne). Udzielona konsumentowi, "wyczerpująca" informacja o konsekwencjach abuzywności klauzuli powinna w rozpatrywanym przypadku obejmować także informację o tym, że bez tej klauzuli umowa nie może wiązać, o konsekwencjach (roszczeniach) związanych z ewentualną definitywną bezskutecznością (nieważnością) umowy i o ewentualnej możliwości utrzymania umowy z regulacją zastępczą, jeżeli konsekwencje te są dla konsumenta szczególnie niekorzystne. Sąd Najwyższy podkreślił też, że w przypadku zgody udzielonej pozasądowo lub pozwie problematyczne jest to, że kredytodawca może nie mieć jasności co do tego, czy formułując je, konsument był należycie poinformowany o konsekwencjach abuzywności klauzuli. Jest to zaś kwestia istotna, decydująca o rozpoczęciu biegu przedawnienia roszczeń restytucyjnych kredytodawcy oraz możliwości postawienia ich w stan wymagalności (art. 455 k.c.) i przedstawienia do potrącenia (art. 498 § 1 k.c.). Przedsiębiorca nie ma zapewnionej możliwości wglądu w informacje uzyskane przez konsumenta pozasądowo i oceny ich wyczerpującego charakteru, w związku z czym należy uznać, iż wystąpienie przez konsumenta z żądaniem restytucyjnym opartym na twierdzeniu o całkowitej i trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy kredytu nie może być uznane za równoznaczne z zakończeniem stanu bezskuteczności zawieszanej tej umowy, jeżeli nie towarzyszy mu wyraźne oświadczenie konsumenta, potwierdzające otrzymanie wyczerpującej informacji.

123. Przedstawione stanowisko wyklucza więc traktowanie wyroku sądowego w niniejszej sprawie jako mający charakter konstytutywny. Z drugiej strony, ani pozew, ani dalsze pisma procesowe powodów nie wskazują, o jakich skutkach nieważności umowy kredytu powodowie posiadali wiedzę decydując się na wszczęcie sprawy sądowej. Nie dają one zatem pewności co do tego, jaką wiedzę mieli powodowie na temat konsekwencji uznania umowy za nieważną, przede wszystkim co do zgłaszanych przez banki roszczeń o wynagrodzenie za korzystanie z kapitału i co do terminu przedawnienia roszczeń banku o zwrot kapitału, a także jaką wiedzę na temat stopnia poinformowania powodów o

tych skutkach miał bank. Z tego względu Sąd doszedł do wniosku, że umowa kredytu zawarta przez strony stała się trwale bezskuteczna po oświadczeniu złożonym do Sądu dnia 6 grudnia 2022 r. (na rozprawie, na której powodowi udzielono pouczeń). Z tą chwilą żądanie powodów o zwrot nienależnie uiszczonych świadczeń stało się wymagalne i po upływie tego dnia przysługuje im żądanie o zapłatę odsetek. Sąd uwzględnił zatem żądanie odsetkowe powodów od dnia 7 grudnia 2022 r., a co do wcześniejszego – oddalił.

Koszty postępowania

124. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania Sąd oparł na art. 100 zd. 2 k.p.c. W związku z tym, że powodowie przegrali sprawę tylko w niewielkim zakresie – co do części żądania ubocznego o odsetki – należało ich potraktować jak wygrywających sprawę w całości. Na zasądzoną kwotę składają się opłata od pozwu (1 000 zł), koszty zastępstwa procesowego

(5 400 zł – na podstawie § 2 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie) i opłata skarbową (34 zł), łącznie 6 434 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (art. 98 § 1¹ k.p.c.).

125. Jednocześnie w ocenie Sądu, czynności dokonane w toku niniejszego postępowania przez adwokata działającego w imieniu strony powodowej nie uzasadniały przyznania wynagrodzenia w dwukrotnej stawce. Nakład pracy pełnomocnika powodów nie był bowiem wyższy niż przeciętny w tego typu sprawach. Ilość rozpraw (dwie, w tym jedna, na której rozpatrzono wszystkie zgłaszane wnioski dowodowe dot. przesłuchania świadków stron czy ewentualnego dopuszczenia dowodu z opinii biegłego) również nie odbiegała w tej sprawie od innych typowych spraw w przedmiocie tzw. kredytów indeksowanych (waloryzowanych). W sprawach frankowych, w tym również umów tożsamym z tymi, które były przedmiotem tego postępowania, jest obecnie dostępne szerokie orzecznictwo sądów powszechnych, Sądu Najwyższego jak i TSUE. Sprawy tej zatem nie sposób uznać za precedensową. Dlatego też Sąd nie uznał, aby w tej sprawie jakiegokolwiek okoliczności uzasadniały zwrot na rzecz powodów kosztów zastępującego ich w tej sprawie pełnomocnika w podwójnej wysokości.

Zarządzenia:

- 1.(...)
2. (...)

1 Np. (...), dostęp 30.11.2021.